

S E M
P O Z
Y U M

DÜNDEN BÜGÜNE

AKÇABAAT

AKÇABAAT BELEDİYESİ
KÜLTÜR YAYINLARI / 2014

Okt. Mustafa AA
Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

DÜN DEN BÜ GÜ NE
AKÇA ABAT SEMPOZYUMU
26-28 Nisan 2013

DÜNDEN BUGÜNE

AKÇAABAT SEMPOZYUMU

26-28 Nisan 2013

Düzenleyen

Akçaabat Belediyesi

Editörler

Okt. Veysel Usta

Doç. Dr. Necmettin Aygün

Prof. Dr. Fethi Gedikli

Mehmet Salih Atadınç

Kapak Tasarımı

Atilla Alp Bölükbaşı

Sayfa Tasarımı

Oya Cansu Demirkale

Recep Uzunosmanoğlu

Baskı

Seçil Ofset

0 (212) 629 06 15

www.secilofset.com

ISBN:

978-975-01172-7-5

İletişim

Akçaabat Belediyesi

0 (462) 227 13 00

0 (462) 227 13 04

www.akcaabat.bel.tr

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Abdullah SAYDAM (Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi)
Prof. Dr. Ali BİRİNCİ (Polis Akademisi, Araştırma Merkezleri)
Prof. Dr. Feridun EMECEN (29 Mayıs Üniversitesi, Tarih Bölümü)
Prof. Dr. Fethi GEDİKLİ (İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi)
Prof. Dr. Hamza KELEŞ (Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi)
Prof. Dr. Haşım KARPUZ (Selçuk Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü)
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ (KTÜ, Tarih Bölümü)
Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR (Atatürk Üniversitesi, Tarih Bölümü)
Prof. Dr. İdris BOSTAN (İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü)
Prof. Dr. Kemal ÇİÇEK (Altınkoza Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi)
Prof. Dr. Kenan İNAN (KTÜ, Tarih Bölümü)
Prof. Dr. Mehmet ÖZ (Hacettepe Üniversitesi, Tarih Bölümü)
Prof. Dr. Mesut ÇAPA (Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü)
Prof. Dr. Salih AKKAŞ (Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi)
Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN (Marmara Üniversitesi, Tarih Bölümü)
Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR (KTÜ, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)
Prof. Dr. Mehmet Salih ÇELİKKALE (İstanbul Aydın Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi)
Doç. Dr. Necmettin AYGÜN (Aksaray Üniversitesi, Tarih Bölümü)
Doç. Dr. Temel ÖZTÜRK (KTÜ, Tarih Bölümü)
Doç. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ (KTÜ, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)
Doç. Dr. Rahmi ÇİÇEK (KTÜ, Fatih Eğitim Fakültesi)
Dr. Mustafa ALTUNBAY (KTÜ, Tarih Bölümü)

Yürütme Kurulu

Doç. Dr. Necmettin AYGÜN
Okt. Veysel ÜSTA
Ali HOCAOĞLU
Turhan BEKTAŞOĞLU

Düzenleme Kurulu

Ali HOCAOĞLU
Ali Mesut BİRİNCİ
Atilla Alp BÖLÜKBAŞI
Ayhan YÜKSEL
Haydar GEDİKOĞLU
İsmail TOPAL
Kadir TOPAL
Mehmet BİLGİN
Miraç TOSUN
M. Salih ATADİNÇ
Osman MUMCU
Turhan BEKTAŞOĞLU
Zehra TOPAL

İÇİNDEKİLER

Sunuş	
Şefik Türkmen	11
Önsöz	
Düzenleme Kurulu	13
Tarihin Kıyısında Bir Sempozyum	
Turhan Bektaşoğlu	15
'Akçaabat' Adı Üzerine	
İlhan Şahin	19
Şeyh Cüneyd'in Akçaabat / Trabzon Sefer Güzergâhı Üzerine Bazı Mülahazalar	
Feridun M. Emecen	23
Ortaçağ Kaynaklarında Akçaabat	
Murat Keçiş	27
Xvi. Asrın İkinci Yarısındaki Mahkeme Kayıtlarına Göre Akçaabat'ın Meşinkanyo Karyesi	
Fethi Gedikli	35
Ayanlık Döneminde Tonya ve Akçaabat'ta Hacısalihioğlu Ailesi: Hasan Ağa, Ömer Ağa ve Büyük Ali Ağa (1737-1844)	
Mehmet Hacısalihioğlu	43
Kadı Sicillerine Göre Akçaabat'ta Timar Uygulamaları (1725-1745)	
Temel Öztürk	63
Akçaabat Tarihinde Pazarının Önemi, Burada Kurulan Pazarlar ve Alınıp Satılan Mallar	
Zehra Topal	71
Akçaabat Kazası'nda Halk ve İdareciler Arasındaki Problemler - XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Kuzey Seferleri Örneği-	
Murat Serdar	81
XVII. Yüzyılda Akçaabad Nahiyesinin Nüfusu	
M. Hanefi Bostan	87
XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Akçaabat'ta Muhacir İskânları Sırasında Yaşanan Yerleşim Yeri Problemleri	
Ülkü Köksal	115
Akçaabat'ta Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Kilise ve Mektep İnşaatları	
Necmettin Aygün	121
Akçaabat Kazasında Adli Olaylar (1853-1918)	
Ayhan Yüksel	151

1850-1900 Tarihleri Arasında Akçaabat'ta Eğitim - Öğretim Melek Öksüz.....	157
XIX. Yüzyıl Sonları, XX. Yüzyıl Başlarında Akçaabat Hapishanesi Kemal Daşcıoğlu.....	165
Akçaabat'ta Salgın Hastalıklarla Mücadele (1890-1914) Ahmet Köksal	183
Salnamelerle Akçaabat (1869-1928) Süleyman Beyoğlu.....	191
Pulathane (Akçaabat) Limanı'nın Tarihi Önemi ve İskele İnşası (1911) Ali Mesut Birinci.....	211
Cumhuriyetin İlk Yıllarında Trabzon-Akçaabat Sahil Yolu Hikmet Öksüz - Muzaffer Başkaya.....	215
Akçaabat'ta Tütün Üretimi ve Reji İdaresi'nin Tütün Üreticilerine Yönelik Uygulamaları Mehmet Akpınar.....	227
Rus Yetkililerin Notlarıyla Rus İşgali Zamanı Akçaabat'ta Tütün Yağmacılığı Enver Uzun.....	249
Sözlü Tarih Kayıtlarına Göre Akçaabat'ta Rus İşgali ve Muhacirlik Mesut Çapa - Hamza Topsakal	255
Dünden Bugüne Akçaabat Gazeteleri Hüseyin Albayrak	265
Akçaabat Tarihinden İki Gazete: 'Güzel Pulat-Hane' ve 'Yeni Pulatane' Şerife Nihal Zeybek.....	283
Hatıratına Göre Ali Şakir Ağanolu Veysel Usta.....	293
Muzaffer Lermioğlu: Hayatı, Kişiliği ve Akçaabat Tarihi ve Birinci Genel Savaş-Hicret Hatıraları Eserinin Bir Değerlendirmesi Volkan Aksoy.....	301
Akçaabat Halkevi ve Faaliyetleri Rahmi Çiçek	307
1944-1949 Yıllarında Akçaabat'taki Siyasi, Sosyal, Ekonomik Gelişmelerin Akçaabat ve Yeni Pulathane Gazetelerine Yansımaları Emine Pancar.....	317
Trabzon Basınına Göre Adnan Menderes İktidarının Sonlarına Doğru Akçaabat İlker Bayram	333

Chp-Dp Çekişmesinde Akçaabat'ta Yaşanan İlginç Bir Hadise: "Hoca Muhammed Vakası" Muzaffer Başkaya	337
Akçaabat Tarihinde Spora Bakış Osman Kalyoncu.....	345
Akçaabat Limanı'nın Tarihsel Gelişimi ve Deniz Ticareti Yasemin Nemlioğlu Koca.....	349
Ayten Lermioğlu-İstanbul'da Akçaabatlı Mevlevî Bir Şaire Ali Birinci.....	359
Akçaabat Ağzında Türk Lehçeleriyle Ortak Kelimeler Yusuf Gedikli	363
Akçaabat Ağzı Söz Varlığının Niteliği Bahadır Güneş.....	375
Akçaabat'ın Oğuz-Türkmen Tarihine Retrospektif ya da Hıdırnebi Yaylası'ndaki Folklorik Malzemenin Tespiti Hakkında Dede Korkut Hikâyelerinin Yeri ve Önemi M. Hakan Alşan	381
Akçaabat'ta Yayla Kültürü ve Yayla Evleri Haşim Karpuz	415
Akçaabat Havzası Kültür Envanteri Projesi Kemal Üçüncü.....	427
Trabzon-Akçaabat Orta Mahalle Evlerinin Karakteristik Özellikleri Rabia Köse Doğan	431
Geleneksel Akçaabat Evleri'nin Miras Değeri Emine Saka Akın - Sevinç Ertürk - Hamiyet Özen	445
Geleneksel Akçaabat- Ortamahalle Evleri ve Yapım Sistemleri Elif Süyük Makaklı - Özlem Atalan.....	461
"Savaş Yılları ve Milli Mücadelenin Ahanda'dan Yükselen Sesi: Hasan İzzettin Dinamo'nun Romanlarında Karadeniz" Emine Bilgehan Türk.....	469
"Ahanda'dan Karacaahmet'e 80 Yıllık Bir Şiirin Öyküsü: Hasan İzzettin Dinamo'nun Şiirleri" Hatem Türk	473
Bir Ahandalı; Hasan İzzettin Dinamo Mehmet Kuvvet.....	481
Doğu Karadeniz Örnekleri İle Türk Halk İnanmalarında 'Bulut' (Halk İnanmaları- İsrailiyat Bağlantısına Dair) Yaşar Kalafat.....	485

Bir Yemek Sosyolojisi Denemesi Örneği Olarak Trabzon/Akçaabat Mutfağı Adem Sağır.....	493
Akçaabat Yöresinde Halk Hekimliği Uygulamaları Fatma Yıldırımış	503
Trabzon Akçaabat Yöresi Oyaları ve Türk Halk Şiirinde Oya Motifi Gonca Yayan- Aysen Kılıç.....	515
Kültürel Bellek Bağlamında Türk Kültüründe Şölen Algisi ve Akçaabat Köftesi Berk Yılmaz.....	521
Akçaabat'ın Kentsel ve Kırsal Nüfus Değişimleri ve Günümüze Yansımaları Hüseyin Saraçoğlu	529
Akçaabat Yöresi Geleneksel Halk Oyunları, Müzikleri ve Sazları Selim Cihanoğlu.....	541
Akçaabat Yöresi Giyim - Kuşam Selim Cihanoğlu	569
Doğu Karadeniz'de Yayla Şenlikleri ve Giyim-Kuşam Kültürüne Dair Bilgiler Tahir Bakal.....	583
Trabzon-Akçaabat'taki Geleneksel Fırıncılık ve Ekmek Yapım Teknikleri Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme Turgay Kabak.....	587
Akçaabat Köftesinin Tarihçesi Turhan Bektaşoğlu	605
Tarihsel ve Kültürel Ögelerin Turistik Amaçlarla Değerlendirilmesi: Akçaabat Kenti Örneği İbrahim Sezer - Eren Şenol	607
Gelişimi, Yapısı ve Sorunlarıyla Akçaabat Sanayii Ahmet Çavuş.....	623
Trabzon İli Tarımında Akçaabat İlçesinin Yeri ve Önemi Eren Şenol - İbrahim Sezer.....	637
Trabzon Balıkçılık Kültüründe Akçaabat'ın Yeri ve Akgün Ailesi Mustafa Aça.....	651
Zavena'nın Eski Balıkçıları: Malkoçoğlu Mustafa Reis Mustafa Zengin.....	669
Bir Fotoğraf Üstadı: Zeki Sezgin Atilla Alp Bölükbaşı	683
Ali Günel (Zurnacı Ali Ağa) Hakan Günel	689

Ahmet Ergül (Ahmet Çavuş) Müzisyen/Davulcu - Kemeñeci	
Şenol Ergül.....	691
Koryanalı Hüseyin: Hüseyin Köse	
C. Yunus Özkurt.....	693
Akçaabat'ta İlk Kar Kuyuları ve Su Kuyuları	
Osman Baş	709
Foto Kemal: Kemalettin Özkurt	
Teoman Ayyün.....	717

TRABZON BALIKÇILIK KÜLTÜRÜNDE AKÇAABAT'IN YERİ VE AKGÜN AİLESİ*

Mustafa Aça**

Giriş

Kültür, çeşitli unsurları birbirine bağlı olan bütün bir sistemdir. Bu paralelde nesnelere, eylemler ve zihniyetlerin tümünü birden bünyesinde barındıran bu sistem içindeki her parça, bir amaca hizmet eden bir araç olarak bulunur. Kültürü meydana getiren veya besleyen eylemler, önemli yaşamsal ödevler çevresinde kurumlar halinde örgütlenir ve bunlar aile, köy, kabile gibi, ekonomik işbirliği için, politik, hukuksal veya eğitsel etkinlikler için örgütlenmiş birliklerden oluşabilir. Kültür sürecinin herhangi bir alanı incelendiğinde, her zaman, birbiriyle belirli ilişkiler içinde bulunan, yani örgütlenmiş olan, insan elinin ürünü nesnelere kullanan ve birbiriyle dil ya da başka tür bir sembolizm aracılığıyla ilişki kuran insanların varlığını gerektirdiği görülür. El ürünleri, örgütlü gruplar ve sembolizmler kültür sürecinin üç boyutudur ve bu üç boyut birbirine sıkıca bağlıdır¹.

Kültürün kısaca belirtilen bu mahiyeti dikkate alındığında Doğu Karadeniz'in sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı içinde önemli bir temsil gücüne sahip balıkçı zümrelerinin bu kültürün yaratılması ve aktarılması süreçlerine olan etkileri araştırılmaya değer bir konudur. Bir meslek grubu oluşturan balıkçıların ekonomik işbirliği esasına göre işleyen yapısı onları statikleştirirken, çoğu zaman geleneksel esaslarla işleyen meslek uygulamaları, sosyal ve mesleki normları ve yöre kültürünün diğer unsurlarıyla olan münasebetleri, onları dinamik bir sosyal zümre haline getirmektedir.

Trabzon Balıkçılık Kültürü Hakkında Kısa Bir Mülâhaza

Trabzon, coğrafi konumu ve iklimi itibarıyla tarih boyunca pek çok topluluğa ev sahipliği yapmış

önemli bir kavşak noktası olmuştur. Doğuya uzanan ticaret yolları üzerinde bir kıyı yerleşimi olması hasebiyle ilk çağlardan beri çok önemli bir ticaret merkezi vazifesi görmüştür. Ard alanının gümüş, demir ve bakır türünden önemli madenlerin yanı sıra kürk, yapağı, ve bilhassa gemi yapımının temel malzemesi olan kereste gibi kıymetli tabii zenginliklere sahip olması bölgenin cazibesinin artmasında ayrıca etkili olmuştur.

Miladın öncesinden başlayarak çeşitli vesilelerle Doğu Karadeniz'i ve bu bağlamda Trabzon'u ziyaret eden gibi Ksenophon, Arrianus ve Strabon gibi isimlerin verdikleri bilgiler arasında bölgedeki balıkçılık kültürüne dönük unsurlar da kendilerine yer bulmuşlardır. Trabzon havalisindeki kıyı yerleşimlerinin kadim dönemlerden başlamak üzere vadilerden uzanan ırmakların denizle buluştuğu alanlar etrafında kurulması bölge balıkçılığının köklü bir geçmişe uzanmasına vesile olmuştur. İlk kolonizatör unsurlardan başlamak üzere bölgede varlık gösteren tüm topluluklar açısından balık ve balıkçılık önemli bir cazibe unsuru olmuştur.

Beslenme gibi hayati bir ihtiyacın karşılanması noktasında kaynakların kısıtlı olduğu bu kadim dönemlerde, denizin sunduğu nimetlere yüz çevirmek elbette mümkün değildi. Beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçları karşılamak maksadıyla gerçekleştirilen her etkinlik, bir kültürlenme sürecini de beraberinde getirmiştir. Kültürün devamlılık arz eden bir müessese olduğu dikkate alındığında, balıkçılık etrafında ortaya çıkan ilk kültür çekirdekleri, daha sonraki dönemlerde kompleks bir hal alma yolunda hızla ilerleyen yapıyı besleyen ana argümanlardan biri olmuştur. Trabzon ve çevresinin balıkçılık kültürünün gelişip zenginleşmesinde başlangıç dönemlerinde ait bu tabii etkinin yanı sıra yörede varlık gösteren kadim topluluklardan biri olan Türk soylu halklara ait inanış ve düşünüş kalıplarının da etkili olduğuna şüphe yoktur. Bölgeye ilk kez M.Ö. 3 bin ile 2 bin yılları arasında geldiği düşünülen Türk soylu topluluklara dair malumatlarımızın sınırlı olması bu halkların balıkçılık kültürünün gelişimi içindeki

* Bu çalışma, TÜBİTAK tarafından desteklenen 112K012 numaralı araştırma projesi kapsamında Akçaabat özelinde tespit edilen malzemelerle hazırlanmıştır.

** Giresun Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanı, GİRESUN.

¹ Bronislaw Malinowski, *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, (çev.: Saadet Özkal), İstanbul, s. 21.

yerlerini tespit etmemizi zorlaştırmaktadır.² Bölgede yapılan sınırlı sayıdaki yüzey araştırmalarında ve arkeolojik çalışmalarda konuya dair çok az sayıda bilgiye ulaşılabilmektedir. Türklerin çok eski dönemlerden itibaren bu mesleğe aşina olduklarını ve meslek etrafında bir kültür geliştirdiklerini; bölgenin balıkçılık kültüründe yer edinen diğer kültürlere ait unsurları kendi inanç ve kültür dinamikleri ile harmanladıkları kanaatindeyiz.

Bu kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla antik dönemlerde ve sonrasında balıkçılık kıyı yerleşimleri için gözde geçim kaynaklarından biri olmuştur. Karadeniz'in karşı kıyılarında yer alan eski İskit yerleşimlerinde yapılan arkeolojik kazılarda bu savı destekleyen pek çok bulguya ulaşılmıştır.³ Strabon'dan öğrendiğimiz kadarıyla miladın hemen başlarında Trabzonlu deniz avcılarının gözde balıkları arasında mersin, yunus, ayı balığı, kefal, palamut ve hamsi ilk sırayı almıştır⁴. Göç mevsiminde balık sürüleri kıyı şeridini takip ederek güneye inmekte, bu münasebetle ilk palamut sürülerini Trabzonlu balıkçılar, onlardan kaçanları Sinoplu balıkçılar ve nihayet arda kalanları Bizanslı balıkçılar yakalamaktaydılar.⁵

Trabzon ve çevresindeki Türk balıkçılık kültürüne dönük kısmen detaylı bilgiler içeren en eski kaynaklardan biri, 1596 ve 1598 yılları arasında Âşık Mehmet tarafından kaleme alınan *Menâzırü'l-'Avâlim* adlı eserdir. Âşık Mehmet, yörede avlanan mezigit ve kalkan balıklarından bahsettikten sonra hamsi özelinden hareketle yörenin balıkçılık kültürüne dönük oldukça önemli bilgiler vermiştir.⁶ (Ek-1)

² Trabzon ve çevresinde yaşayan Türk soylu eski topluluklar hakkında bkz. İbrahim Telliöğlü, *Osmanlı Hakimiyetine Kadar Doğu Karadeniz'de Türkler*, Trabzon 2004; Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz (Tarih-Kültür-İnsan)*, İstanbul 2010.

³ Bu arkeolojik araştırmalarda bulunan kalıntılara dair araştırmalardan bazıları için bk. Tonnis Bekker Nielsen (ed.), *Ancient Fishing and Fish Processing in the Black Sea Region*, Denmark 2005.

⁴ Osman Emir, "Antik Dönemlerde Karadeniz'de Deniz Ticareti ve Başlıca İhraç Ürünleri", *IV. Türk Deniz Ticareti Sempozyumu-Doğu Karadeniz*, İstanbul 2012, s. 172.

⁵ Strabon, *Coğrafya, Anadolu (Kitap XII, XIII, XIV)*, Çev. Adnan Pekman, İstanbul 1991.

⁶ Âşık Mehmet'e ait bu bilgiler dışında bu yüzyıllara ait XV. ve XVI. yüzyıllarda Trabzon'un balıkçılık yönünden çok gelişmiş bir durumda olduğuna delalet edecek Şerhiye Sicili kayıtları mevcuttur. Kefe ve Ordu'dan Trabzon'a kaçak yollarla balık getirilmesi ve bu mahsulün terzi, paşmakçı ve pabuççu gibi başka mesleklerle mensup kimselerce satılması Trabzon pazarlarındaki balıkçı esnafını mağdur etmiş, taraflar arasında kavgalar yaşanmıştır. Dışarıdan getirilen balıktan elde edilen gelirden vergi alınmaması ayrı bir problemdir. Balıkçı esnafı bu mağduriyetin giderilmesi amacıyla dışarıdan balık ve mamullerinin getirilmesinin ve diğer meslek erbabının balık satışı yapmasının engellenmesi yolundaki

Âşık Mehmet'ten sonra konumuza dönük bilgiler veren bir diğer isim Evliya Çelebi olmuştur. *Seyahatname*'nin 2. cildinin 248b ve 255a varakları arasında 1640 tarihli Trabzon gezisine dönük bilgiler yer almaktadır.⁷ Bu bölümde diğer balıklarla birlikte hamsi ve etrafında oluşan kültür hakkında tafsilatlı bilgiler verilmiştir.⁸ (Ek-2)

Kâtip Çelebi 1648 yılında yazmaya başladığı *Cihannümâ* adlı eserinde Trabzon'da yaşayan deniz ürünleri hakkında bilgi verirken, *Menâzırü'l-'Avâlim*'de verilen bilgileri neredeyse aynen tekrar etmiştir. (Ek-3)

Trabzon'a seyahat düzenleyen yabancı gezginlerden Fransız Teophile Deyrolle'nin 1869 yılında gerçekleştirdiği gezi ile ilgili notlarında Trabzon'daki balıkçılık hakkında bilgiler verilmiştir. (Ek-4)

İlki 1869 sonuncusu ise 1904 yılında olmak üzere yayınlanan 24 adet *Trabzon Vilayet Salnâmesi*'nde de sıklıkla Trabzon ve çevresindeki balıkçılık kültürüne dönük bilgilere yer verilmiştir. Örneğin 1898 tarihli salnâmede Evliya Çelebi'nin zikredilen ifadeleri tekrar edildikten sonra balıkçılığın ve deniz mahsullerinin Trabzon ahali üzerindeki etkilerine dönük kayda değer bilgilere yer verilmiştir. (Ek-5)

1910-1917 yılları arasında İstanbul Balıkhanesi Müdürlüğünü yürüten ve ardından da Balık İşleri Başmüfettişliği görevinde bulunan Karekin Devciyan, 1915 yılında yayınlanan "*Balık ve Balıkçılık*" adlı ünlü kitabında denizlerimizde avlanan balıklar hakkında bilgiler verirken Giresun ve Trabzon havalisi balıkları ve balıkçılığın da bahsetmiştir.⁹

Balığın ve balıkçılığın Trabzon halk yaşamı ve kültüründeki yansımalarını konu alan çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Bunlar arasında 1928 yılında yayınladığı *Hamsinâme* adlı eseriyle Hamamizâde İhsan'ın müstesna bir yeri vardır. Hamâmizâde'nin verdiği pek çok bilgi arasında 1900'lerin ilk çeyreğinde Trabzon ve kıyı havalisindeki hamsi avcılığının

taleplerini yetkililere bildirmişlerdir. Bu talebin karşılanması anlamında 8 Safer 972 (15 Eylül 1564) tarihli bir sicil kaydında meslek şeyhlerinin ve bendebaşlarının çağırıldığı ve kendi sanatlarından başka sanatlarla uğraşmamalarının tembih edildiği kaydedilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Hanefi Bostan, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadi Hayat*, Ankara 2002, s. 404, 426.

⁷ Evliya Çelebi'nin Trabzon seyahati ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Yücel Dağlı, "Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Trabzon", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri, 6-8 Kasım 1998*, (Yay. haz. Kemal Çiçek-vd.), Trabzon 2000, s. 287-302.

⁸ Evliya Çelebi'nin verdiği malumatta özellikle hamsi ile ilgili olanların *Menâzırü'l-'Avâlim*'le olan benzerliği, seyyahın Âşık Mehmet'in bu eserinin etkisinde kaldığı kanaatine ulaşmamıza sebep olmaktadır.

⁹ Karekin Devciyan, *Türkiye'de Balık ve Balıkçılık*, Çev. Erol Üyepazarıcı, İstanbul 2006.

neredeyse tüm detaylarına, balıkçıların yaşantılarına ve yöre halkının hamsi etrafındaki tasavvurlarına yer verilmiştir.¹⁰

Trabzon balıkçılığının geçmişine dair başka edebî ve tarihî kaynaklarda da bilgiler bulunmaktadır. Ancak bu çalışmanın bir bildiri hacmi ile sınırlı tutulması zarureti konunun tarihsel bağlamına dönük daha fazla detay vermemize müsaade etmemektedir. Bu sebeple Trabzon ve Akçaabat balıkçılık kültürünün bugününe değinerek konuya devam edeceğiz.

135 km'lik kıyı şeridine dağılmış balıkçı yerleşimlerinin yoğunluğu münasebetiyle zengin bir balıkçılık kültürüne sahip olan Trabzon¹¹'un balıkçılık kültürünün üç ayrı hat üzerinde temsil edildiği kanaatindeyiz. Bu ayrımı bir kültür bilimci perspektifi ile yapmaktayız.¹²

Bu hatlardan ilki, geçimini büyük oranda balıkçılıkla temin eden kalabalık balıkçı ailelerinin yaşadığı Beşikdüzü, Vakfıkebir ve Çarşıbaşı ilçelerinin oluşturduğu "Batı" veya "Yoroz" hattıdır. Bu hattın doğu sınırlarını kesin olarak çizmek esasında mümkün değildir. Zira Yoroz'un hemen doğusunda devam eden balıkçılığın önemli merkezleri olan Mersin, Akçakale ve Salacık üzerinde de bu hattın kültürel ve ekonomik izleri görülebilmektedir. Mersin ve Akçakale balıkçılarının önemli bir kısmının mesleğe dahil olmalarında söz konusu Batı hattına mensup balıkçıların (özellikle Yoroz balıkçılarının) etkisi büyük olmuştur. İl kapsamında faaliyet gösteren balıkçı filusunun önemli bir kısmı Batı hattına mensup ailelerce işletilmektedir. (*Kerem Balıkçılık, Ergün Kardeşler, Karahasanoğulları Balıkçılık, Burak Balıkçılık, Can Balıkçılık, Trabzon Su Ürünleri, Hacı Yusuf Balıkçılık, Kahveci Kardeşler, Ahmet Reis 61, Ergün Kardeşler, Yılmaz Balıkçılık, Şahin Balıkçılık, Genç Kardeşler Balıkçılık, Köroğlu Balıkçılık, Akgün Balıkçılık vd.*)

Trabzon balıkçılık kültürünün takip edildiği ikinci önemli alan Akçaabat'tan başlayıp Faroz'u içine alan ve Arsin'e kadar uzanan "Merkez" hattıdır. Bu alan üzerinde de zaman zaman Batı hattının izleri görülmektedir. Zira özellikle Çarşıbaşı'ndan Akçaabat ve Faroz'a gelerek balıkçılık yapan aile sayısı oldukça fazladır. "Merkez" hattındaki balıkçılık Faroz

ekseninde daha ziyade küçük balıkçılardan oluşmaktadır.

Üçüncü ve son hat ise şehrin doğu sınırlarına kadar uzanan ve Araklı, Sürmene ve Of ilçelerini kapsayan "Doğu" hattıdır. Bu hatta büyük balıkçılık Yoroz hattına nispetle daha azdır ve bu hat küçük balıkçıları temsil etmektedir. Bu hatta, Sürmene özelinde balıkçılığa dönük en önemli etkinlik, tarihi dönemlerden beri devam eden tekne ustalığı olmuştur. Sadece Trabzon havalisinde değil, Doğu Karadeniz'in tamamında faaliyet gösteren hemen bütün ahşap teknelerde Sürmeneli ustaların imzasıyla karşılaşmaktadır. 1980'lerin başlarından itibaren yaygınlaşmaya başlayan sac tekneler, İstanbul'un hemen ardından Sürmene'de imal edilir olmuşlardır.

Tarım İl Müdürlüğü'nün 2012 yılı verilerine göre Trabzon ili genelinde toplam 1094 ruhsatlı balıkçı teknesi mevcuttur.¹³ Bunlar arasında ruhsat kayıtları iptal edilmeyen ancak avlanabilecek durumda olmayanlar da vardır. Bu durum göz önüne alındığında avcılıkta aktif olarak kullanılan tekne sayısının 1000 civarında olduğunu tahmin etmekteyiz. Bu teknelerden 280 tanesine ait adres bilgilerinde Akçaabat ilçesinin idari taksimatında yer alan bölgeler yer almaktadır.

Trabzon Balıkçılık Kültüründe Akçaabat'ın Yeri

Doğu Karadeniz balıkçılık kültürü üzerine sürdürmekte olduğumuz araştırmalar bağlamında Akçaabat'ın önemli bir örneklem sahası olduğu dikkatimizi çekmiştir. Trabzon ili sahilinde çeşitli gerekçelerle dolgu faaliyetlerinin henüz başlamadığı dönemlerde (1960'lar öncesi) Akçaabat sahil dokusunun müstesna bir yeri vardır. Akçaabat sahil şeridi, Trabzon'un denize kıyısı bulunan ilçelerine nispetle daha uzundur. Pek çok tarihi kayıta ticari potansiyeli ve korunaklı yapısı itibarıyla ismi geçen Polathane/Platana¹⁴ limanının yanı sıra aynı sahil boyunca geç-

¹³ Balıkçılık mevzuatını düzenleyen Tarım Bakanlığı tarafından balıkçı tekneleri boyut ve kapasite ayırt edilmeksizin "gemi" olarak tanımlanmıştır. Bu duruma göre 4 metre boyundaki bir kayak da 40 metre boyundaki tam teşekküllü bir gırgır teknesi de aynı statüdedir. Bu durum özellikle küçük balıkçıların için zaman zaman şikayet konusu olmaktadır. Zira aynı cezai ve idari hükümler tüm balıkçı tekneleri için aynı şekilde işletilmektedir.

¹⁴ Blatan, Platana ve Pulathane isimleriyle maruf bugünkü Akçaabat limanı hakkında tarihi süreç içinde pek çok seyyah, diplomat ve araştırmacı eserlerinde bilgi vermiştir. Strabon, Clavijo, Texier, Hamilton ve Bijişkyan, gibi pek çok batılı gezginin notlarında bilgi bulmak mümkündür. Öte yandan 18. yüzyıla ait kimi resmi kayıtlarda Giresun, Espiye, Görele, Tirebolu, Vakfıkebir, Trabzon, Sürmene ve Of iskelelerinin yanı sıra Pulathane (Akçaabat) iskelesinden de bahsedilmektedir.

¹⁰ Hamamizade İhsan, *Hamsinâme (Küçük Balığın Büyük Öyküsü)*, Haz. Burhan Sayılır-Murat Babuçoğlu, Ankara 2007.

¹¹ İlin kıyı şeridinde, karayolu yapımının başladığı 1960'lı yıllardan bugüne mütemadiyen sürdürülen dolgu faaliyetleri topografyayı önemli ölçüde değiştirmiştir.

¹² Balıkçılığa başka yönlerden yaklaşan disiplinler (deniz bilimleri vb.) açısından bu değerlendirmenin değişkenlik göstermesi doğal karşılanmalıdır. Zira her bir bilimsel disiplin kendi metodolojisi ile kendi amaçlarına hizmet eder sonuçlara ulaşmak amacındadır.

mişte balıkçılara ev sahipliği yapan pek çok doğal barınak alanı mevcuttur. Mersin, Akçakale, Darıca ve Salacık sahilleri topyekun korunaklı yerlerdir. Doğal olarak Akçaabat balıkçılığı bu mevkiiler etrafında yoğunlaşmıştır. Geçmişte fırtınalı havalarda kürekli ve bazen de küreğe ek olarak yelkenli kayıkları ile avlanan her yöreden balıkçılar, fırtına öncesinde veya esnasında buralara sığınabilmişlerdir.

Akçaabatlı balıkçılar geçmişte, sadece kendi av sularında avlanmamış, batıda Sinop'a, doğuda ise bugünkü Türkiye sınırlarının ötesine kadar gitmişlerdir. Kendi avlaklarının dışındaki bu uzak alanlara kürek çekerek giden ve tuttıkları balıkları yine avlandıkları havalide satan balıkçılar, çocuklarına bir gelecek sunabilmişlerdir. Bugünün küçük balıkçıları daha ziyade kendi avlaklarında avlanmaktadırlar.

Akçaabat'ta geçmişten bugüne tanımdan sonra ikinci önemli geçim kaynağı balıkçılık olmuştur. Akçakale beldesinin bugünkü balıkçılık potansiyeli bu tespiti dair önemli bir örnektir. Zira Akçakale'de Akgün ve Kara ailelerine ait büyük avcı takımları haricinde, tamamı belde halkına ait olan ve boyları 4 ile 12 metre arasında değişen ve 40 tanesi profesyonel, 15 tanesi de amatör avcılık yapan toplam 55 adet balıkçı teknesi mevcuttur. Bu teknelerde yaklaşık 200 balıkçı çalışmaktadır. Bu balıkçıların aile bireylerinin ortalama 5 kişi olduğu düşünüldüğünde sadece bu yerleşimde 1000 kişiyi aşkın kişi bu yolla hayatını idame ettirmektedir.

Trabzon ili sınırları içinde Akçaabat'ta yer alan çekek yerlerinin ilin diğer kıyı ilçelerinden daha fazla olduğu görülmektedir. İlçede toplam 7 adet çekek yeri ve barınak bulunmaktadır. (Ek-6) Bu sayı Trabzon ili merkezindeki barınak sayısından da fazladır. Akçaabat sahili genelindeki bu barınaklar çeşitli balıkçı kooperatifleri tarafından Tarım İl Müdürlüğü'nün ilgili birimleri ile yapılan anlaşmalar neticesinde kiralama yoluyla işletilmektedir. Herhangi bir kurumsal işletme tarafından işletilmeyen daha küçük çekek veya yalılar da mevcuttur. Akçaabat sahil dokusu itibarıyla bu türde haricen çok sayıda çekek yerini bünyesinde bulundurmaktadır.

Karayolu ulaşımının sınırlı olduğu Osmanlı döneminde ve Cumhuriyetin ilk 50 yılında deniz yoluyla ulaşım ve nakliye de bölgede oldukça yaygındır.

19 yüzyılda hazırlanan Vilayet Salnamelerinin hemen hepsinde fırtınalı havalarda Trabzon limanının yolcu vapurları ile ticari gemiler için tehlikeli olduğundan bu sebeple bu türde vapur ve gemilerin çoğu kez Pulathane (Platana) limanına yanaşmak zorunda kaldıklarından bahsedilmektedir. (Trabzon Vilayeti Salnamesi 1888: 387). Doğu Karadeniz'i ziyaret eden çok sayıda seyyahatçı biri olan Buişkyan, seyahatnamesinde Platana ve Sürmene limanlarının Trabzon limanına göre daha korunaklı yerler olduklarından bahsetmektedir. Necmettin Aygün, *Onsekizinci Yüzyılda Trabzon'da Ticaret*, İstanbul 2005, s. 129.

Yörede "Sermaye Kayıtı" olarak adlandırılan çek-tirmelerle uzun süre nakliyecilik yapılmıştır. Bu teknelerin sahipleri çoğu zaman balıkçılıkla nakliyeciliği bir arada yürütmüşlerdir. İlçede bu türde "sermayecilik" yapan aileler arasında Terme ve Çarşamba gibi yerlerden bu yöreye tanım mahsulleri taşıyan Hacı Tosunoğulları, Nuh Oğulları, Sağıroğulları aileleri ilk akla gelenlerdir. Karayolu ulaşımının yaygınlaşması ile bu uzun süreç sona ermiş; bazı tekne sahipleri denizle olan münasebetlerini tamamen bırakırken bazıları ise balıkçılığa yönelmişlerdir.

Akçaabat'ın eski balıkçı aileleri arasında Mal-koç¹⁵, Köroğlu, Sağıroğlu, Kara, Saraç ve Akgün aileleri ilk akla gelenlerdir. Öte yandan yöre balıkçılığı, Karadeniz balıkçılığının genelinde olduğu gibi erkeklerin tekelindedir. Araştırmalarımız süresince yörede avlanma belgesine ve tekne ruhsatına sahip 5 kadın balıkçı tespit edebildik.

Geçmişte Trabzon havalisinde balıkçılıkta sıklıkla kullanılan dalyan, geleneksel gırgır ıgırıp ve manyat avcılığıyla Akçaabat'ta da karşılaşmaktayız. Gelişen teknoloji ile birlikte pek çok eski yöntem ya tamamen ortadan kalmış ya da modernizasyonla birlikte yeni bir şekle kavuşmuştur.

Akçaabatlı balıkçılar istavrit, mezgit, palamut, hamsi, sargan, barbunya avcılığı yapıyor olmakla birlikte, yakın geçmişe kadar avladıkları kalkan, kırlangıç, kefal, lüfer, izmarit ve karagöz gibi balıkların nadiren avlanabiliyor olmasından duydukları rahatsızlığı nostaljik hikayelerle dile getirmektedirler. İlçe genelinde bulunan ve büyük ölçekli gırgır teknelerine sahip aileler, orkinos avlamak için bazı yıllarda Akdeniz'e de gitmişlerdir.

1983 yılında ülke genelinde yasaklanan yunus avcılığının da ilçenin balıkçılık kültüründe önemli bir yeri olmuştur. Özellikle Mersin ve Salacık beldelerinde uzun süre tüfeklerle yunus avcılığı yapılmıştır.¹⁶ Yöre balıkçıları diğer türlere göre daha fazla yağ muhafaza ettiğini müşahade ettikleri ve "mutur/motor" diye adlandırdıkları yunus türünü avlamışlardır. Yunus avcılığının yörede çok eski tarihlerden beri yapılmakta olduğunun en önemli delilleri antik dönem gezi notları ile Vilayet Salnamelerinde verilen bilgilerdir.¹⁷ Doğu Karadeniz'de ticari liman konumunda

¹⁵ Aile balıkçılık faaliyetlerini uzun zamandır Samsun'da sürdürmektedir.

¹⁶ Avlanan yunusların yağ barındıran derileri yüzülmekte geriye kalan kısımları ise herhangi bir biçimde kullanılmamaktadır. Yüzülen deriler büyük kazanlarda uzun süre kaynatılmakta ve yağ elde edilmektedir. Elde edilen yağlar deri işlemede, aydınlanmada, gıda ve ilaç sektörlerinde kullanılmak üzere araçlar kanalıyla satılmıştır.

¹⁷ 1904 tarihli Vilayet Salnamesi'nde 1901-1902 yılları itibarıyla yalnızca Trabzon limanında 580.000 kg. balık yağının ihraç edildiği belirtilmiştir. Bkz. *Trabzon Vilayeti Salnamesi 1904*, Haz. Kudret Emiroğlu, Ankara 2009, s.841. 1937 ve

olan hemen her limandan büyük miktarlarda balık yağı çoğunlukla İstanbul'a bazen de yurt dışına gönderilmiştir. Araştırmalarımızda yunus avcılığı ile ilgili lehte ve aleyhte çok sayıda sözlü anlatı tespit ettik.

Doğu Karadeniz'in diğer yörelerinde olduğu gibi Akçaabat'ta da geçmişte hamsinin bol bulunduğu veya ince olduğu için rağbet görmediği zamanlarda tütün bahçelerinde gübre olarak kullanıldığı bugün 50'li yaşlarda olan balıkçılar ve genel ahalî tarafından belirtilmektedir.

Akçaabat Balıkçılarında Ad Folkloru

Denizcilerin teknelerine isim koymalarının yaklaşık 5 bin yıllık bir gelenek olduğu düşünülmektedir. Teknelerin isimleri çoğu zaman denizcilerin ruhlarını, sevgilerini, özlemlerini, sevinçlerini ve karakterini ortaya koyar. Tarihsel gelenek daha sonra yasal bir zorunluluk haline geldiği için her tekneye bir isim ve bağlı bulunduğu limanın adının yazılması durumu ortaya çıkmıştır. Ancak bu zorunluluk öncesinde yöre balıkçıları arasında az da olsa teknelerine isim verenler vardır. Teknelere verilecek isimlerin seçimi konusunda Ege ve Akdeniz'de zaman zaman yarışmalar düzenlendiği görülmektedir. Ancak yörede böyle bir uygulama ile karşılaşmamıştır. Yıllarca tekne hayali kuran ve pek çoğu amatör balıkçı olan emeklilerin, yapacakları teknenin ismini tekne yapılmadan yıllar öncesinden tespit ettikleri anlaşılmıştır.

Akçaabat balıkçılarının teknelerine isim verirken Doğu Karadeniz'in diğer yörelerinde de örneklerine rastlanır biçimde genellikle şu yolları tercih ettikleri görülmektedir:

Aile soyadının verilmesi: Akgün, Köroğlu, Malçoç/Malkoçoğlu, Kalafat, Çakıroğulları, Alemdaroğlu, Aygün, Bayburt, Gül Kardeşler, Kocabaş Reis, vd.

Aile büyüklerinin (dede, baba vb.) isimlerinin verilmesi: Hacı Yusuf, Kaptan Hacı Yunus, Mustafa Çağlar, vd.

Balıkçıların kendi isimlerinin verilmesi: Hasan Reis, Hayrettin-1, H. Koca, H. Kurt, İzzet vd.

Çocukların veya torunların isimlerinin verilmesi: İremso-61, Kaan, Pınar-61, Sema-3, Oğuzcan-61, Mertcan-61, Burak Balıkçılık vd.

Lakapların verilmesi: Godik Reis, Kral Kaptan, Küçük Reis, İmam, Kalaycı, Reis Baba-61, Şeker Baba, Sertağa, Salacıklı Remzi, Sağıroğlu-61, Cemo-1, vd.

Hayvan isimlerinin verilmesi: Horozum, Kelebek, Kobra-1, Martı-12, Vatoz, Deniz Yıldızı-61,

Bitki isimlerinin verilmesi: Menekşe, Manol-

yam, Kırmızı Gül-61, vd.

Yer isimlerinin verilmesi: Buhara, Darıcalı, Darıca-1, Sebatlı, Sebatlı-1, Sebatlı-61, vd.

Tabiat unsurlarının veya olaylarının isimlerinin verilmesi: Mavi Deniz-61, Sahil, Bulut-61, Tusunami, Kestane Karası, Şimşek-1, Yıldırım-61, Tan-yeli, Şafak, vd.

Renk adlarının ön planda olduğu isimler: Mavi Sır-61, Maviş-61, Yeşilkanat, vd.

Ruh halini veya karakteri tasvir eden isimler: Yorgun Gözler, Uyanık-61, vd.

Yerel bazı tabirlerden veya yabancı dillerden alınan isimler: Misgona, Komen-1, Guhu, Galanima-1, Joke, Mazda, Casa, Oli Sahra, vd.

Akçaabat ve çevresinde bulunan 280 teknedeki 86'sının isimlerin sonuna Trabzon'un plakası olan "61" rakamının eklenmiş olması ayrıca dikkat çekici bir husustur. Türkiye'nin ve Avrupa'nın farklı pek çok bölgesinde yaşayan çok sayıda Trabzonlunun memleket tutkusunu ve özlemini ifade etmek üzere kullandığı "Bize her yer Trabzon!" söylemi, balıkçılarınca da uğranılan her limanda veya banyakta bu isim tasarrufu ile adeta tekrar edilmektedir. Yaptığımız alan araştırmaları süresince Doğu Karadeniz'in diğer illerindeki balıkçıları arasında bu türde ve geniş katılımlı bir isimlendirme tasarrufuyla karşılaşmadık.

Doğu Karadeniz ve balıkçıları bir arada kullanılan sözler olduğunda, bölgeden olmayanların akıllarına hemen *Temel* adı gelmektedir. Bu durumda hiç şüphe yok ki kahramanı olduğu fıkralarda mesleği çoğu zaman balıkçılık olarak anılan fıkra tipinde *Temel*'in etkisi büyük olmuştur.¹⁸ Akçaabat ve çevresi balıkçılarının isimlerine bakıldığında *Temel* isminin vehmedilen kadar fazla olmadığı görülmektedir. Zira 200'ü aşkın balıkçı arasında *Temel* adını taşıyan 8 tane balıkçı tespit edilmiştir. Diğer isimlerin pek çoğu Mustafa, Mehmet, Ahmet, Ali, Hüseyin gibi yaygın isimlerdir.

Doğu Karadeniz bölgesi ad folkloru içinde lakapların daima ayrıcalıklı bir yeri olmuştur. Bu durum balıkçı zümreleri arasında da gözlemlenmektedir. Yöre balıkçıları arasında lakabı olmayan balıkçı neredeyse yoktur. Balıkçılara lakap verilirken sınırları çizilebilen genellemelere ulaşmak zordur. Kimi fiziki özelliklerinden, kimi davranışlarından, kimi sözlerinden, kimi ailelerinden, kimi başından geçen bir olaydan ötürü bir lakapla anılır olmuştur. Örneğin balıkçı Akgün ailesinde 1933 doğumlu Mustafa Akgün'e esmerliğinden ötürü *Kara Mustafa*, onun

¹⁸ Öte yandan *Temel*, Fadime, İdris ve Dursun gibi isimlerin yörede giderek azalmasından ötürü Arsin Belediyesi, yöre kültürüne dönük bir özelliğin korunması düşüncesiyle yeni doğan bebeklerine bu isimlerden birinin veren ailelere altın hediye etmeye başlamıştır.

oğullardan Adnan Akgün'e disiplinli bir reis olduğu için *Baron Reis*, Namık Akgün'e ise *Mişon Reis* lakabı verilmişken merhum Osman Akgün'ün oğullarından Kadir Akgün'e kurnazlığından ötürü İnönü Reis, 1924 doğumlu Temel Akgün'ün oğullarından Hüseyin'e ise *Baba Hüseyin* lakabı verilmiştir.

Akçaabatlı balıkçılar, Doğu Karadeniz'in tüm balıkçıları gibi kendi av sahalarında deniz tabanındaki ve yüzeyindeki çeşitli bölgelere de isimler vermişlerdir. İnsanımız yaşadığı coğrafyayı vatan haline getirirken sadece umumi isimlerle yetinmemiş sadece o mevkide yaşayanların bildiği daha özel isimlendirmelere de başvurmuştur. Hayatlarının büyük bölümünü denizde geçiren balıkçıların karaya dönük bir uygulamayı denize uyarlamaları oldukça normaldir. Deniz onların yaşam alanıdır ve onlar birbirlerine mevki tarif ederken veya denizde başlarından geçen bir olayı anlatırken bile bu isimlendirmeleri kullanmaktadırlar. Akçaabat üzerinde *Panavra Adası* şeklinde adlandırılan bir mevki vardır. Buraya Vedat (Sedat) Akgün'den başkası ağ saramadığı için balıkçılar arasında *Vedat'ın Adası* da denilmektedir. Salacık'ta plajın hemen üzerinde balıkçılar tarafından *Mustafa Reis Taşı* olarak adlandırılan başka bir yer daha vardır.

Akçaabat Balıkçılarında Geleneksel Av Yöntemleri

Yöre balıkçıları geçmişten beri denizi adeta taraları olarak algılamışlar; pek çoğu geleneksel yolla edinilmiş bilgilerle dip görüntüleme teknolojileri ortaya çıkmadan çok önce deniz tabanındaki löngüz (kuyu), ve ada türünden yüzey şekillerini hafızalarına kaydetmişlerdir. Ağlarını nereye ve kaç kulaçta sereceklerine babadan oğula veya ustadan çırağa aktarılan geleneksel bilgilerle karar vermişlerdir. Akçaabatlı balıkçılar aynı dönemlerde harita ve pusula gibi yön tayinini sağlayan araçlardan da çoğu zaman mahrumdurlar. Sisli havalarda ve tanımadıkları sularda avlanırlarken tabiata özgü unsurlardan (güneş, yıldızlar, rüzgar vb.) yararlanmışlardır. Av yerlerini belirlemek veya denize serdikleri ağları toplayabilmek için çoğu zaman kerteriz tutmuşlar, karadaki bazı yön tayin edici mevkileri denizden gözlemleyerek zihinlerinde bir yön algısı oluşturmuşlardır. Bu yöntem yörenin küçük balıkçıları arasında işlerliğini sürdürmektedir.

Bugünün görüntüleme teknolojileri henüz mevcut değilken deniz tabanına dair bilgi ve öngörülerin doğruluğu avın bereketi açısından çok önemlidir. Yakan geçmişte bu türde geleneksel mahiyeti haiz bilgilerin genç kuşaklara aktarılması meslekteki devamlılığın yegane şartlarından biri halini almıştır. Eski reisler, şimdiki reisleri "*sonar reisi*" şeklindeki cümleleriyle tezyif etmektedirler.

Bölgenin diğer balıkçıları gibi Akçaabatlı balıkçılar da geçmişte avlayacakları balıkların yerlerini genellikle gözlem yoluyla tespit etmişlerdir. Balıkların karakteristik davranışları ve rutinleri balıkların yerinin tespiti konusunda yıllar içinde yerleşen geleneksel bir bilgi birikiminin oluşmasına vesile olmuştur. Balıkçılar, günümüz küçük balıkçılarının da yapmaya devam ettikleri gibi deniz tabanında bulunan derin yarıklar ve kuyular civarında avlanmayı tercih etmişlerdir. Zira deniz tabanındaki löngüzler, balıkların beslenmeleri, yuvalanmaları ve yumurta (havyar) dökmeleri açısından elverişli bölgelerdir. Ağlarını kuyu ağızlarına veya yakınlarına seren balıkçıların iyi bir av elde etmelerinin ihtimal dahilinde olduğu kabul edilmiştir. Ancak av sırasında kıymetli ağlarını kuyulara kaçırarak ve ciddi anlamda zarar eden balıkçılar da olmuştur.

Gece avcılığında kullanılan yöntemlerin başında yine gözlem vardır. Özellikle hamsi avcılığında ay ışığında denize atılan taşların veya vurulan sopaların yarattığı dalgalanmalar sırasında balıkların pullarından mütevellit parıltı (yakamoz) balığın orada olduğunun işareti olarak kabul edilmiştir. Herhangi bir emareye bakılmaksızın "rastgele" denize atılan ağların zaman kaybı olacağına inanmışlardır. Palamut avcılığında balık sürüsünün deniz yüzeyinde yarattığı "yağıntı" takip edilmekte, balığın hareket istikameti karşılığında ağlar serilmektedir.

Bazı antik kaynaklardan elde ettiğimiz bilgilere yörede balıkları gözlem yoluyla takip edip avlama kadim dönemlere kadar uzanmaktadır. Bu kaynaklardan birinde "*Ton balıkları başta olmak üzere balıkları avlamanın en iyi yolu şudur: Yüksek bir ağaç üzerine bir gözetleme merkezi kurulur. Buraya keskin bakışlı biri yerleştirilir. Onun görevi gözlerini denize odaklamak ve elinden geldiğince uzaklara bakmaktır. Eğer bir balık sürüsünün yaklaşmakta olduğunu görürse, o zaman gene elinden geldiğince yüksek sesle aşağıdaki teknelerde bekleyenlere bağırarak balıkların miktarını belirtir ve teknelerdeki adamlar bu balıkları geniş ağlarla kuşatır. Böylece şahane bir av yapmak için balıkları birlikte sürükleyebilirler.*" şeklinde detaylı bir bilgiye rastlanmaktadır.¹⁹

Akçaabat balıkçılığında Türkiye balıkçılığı ile paralel olarak uzun süre pamuk iplikten mamul ağlar kullanılmıştır. 1960'lı yılların ortalarına kadar kullanılan bu ağlar, balıkçıların iş yoğunluğunu oldukça artırmıştır. Zira bu ağların her avdan sonra açılması ve kurutulması zorunluluk olmuştur. Havalandırılıp kurutulmayan bu ağlar kısa sürede parçalandıkları için balıkçılar her av sonrasında zamanlarının büyük bir bölümünü bu işe ayırmışlardır. Geçmişte yörede

¹⁹ Pınar Bursa, *Antikçağ'da Anadolu'da Balık ve Balıkçılık*, İstanbul 2007, s. 78.

balıkçıların yanı sıra aileleri (eşleri ve çocukları) de bu ağları tamir etme konusunda ustalашmışlardır. Kimi zaman gündelik kimi zaman da imece usulüyle ortaklaşa biçimde ağlar tamir edilmiş, önemli bir kültürel aktarım ortamı meydana gelmiştir. Bugün kullanılan sentetik ağların hızla yaygınlaşması ile birlikte pamuk ağlar kullanımından kalkmış; balıkçılık kültürünün önemli bir geleneksel unsuru daha geçmişte kalmıştır.

Akçaabat Balıkçılarında Halk Meteorolojisi

Akçaabat balıkçıları Doğu Karadeniz'in tüm balıkçıları gibi meteoroloji ilminin henüz gelişmediği dönemlerde hava durumunu yörede bu konuda tutarlı tahminlerde bulunan tecrübeli balıkçıların yorumlarına veya kendi tahminlerine göre yorumlamışlardır. Geceleyin ayın etrafında oluşan halenin genişliği veya darlığı, rüzgarın karadan veya denizden esiyor olması, şimşeklerin (çakıntı) ufukta denize yakın şekilde çakması, yine ufukta duman (bulut parçaları) görülmesi, deniz kuşlarının davranışları, dalgaların şekli gibi emareler tahmin yürütmeye etkili olmuştur.

Yöre balıkçıları, "sayılı fırtınalar" olarak adlandırdıkları fırtına takvimine de oldukça hakimdirler. Temel Akgün'den aldığımız bilgilere göre Ayondon isimli bir Rum kaptanın şiddetli bir fırtınada denizde boğulmasından sonra bu olayın gerçekleştiği ocak ayının sonlarında gerçekleşen fırtınaya "Ayondon Fırtınası" denilmiştir. Balıkçılara göre Ayondon fırtınası sayılı fırtınalar içinde en tehlikeli olanıdır.

Bir başka fırtına olan "Kestane Karası" bazı yıllar takvimi küçük çaplı değişiklikler gösterse de genelde eylül ayında olmaktadır.

Bu yıl mart ayı içinde gerçekleşen büyük fırtınanın mütemadiyen görülen Mart 9'u fırtınası olduğunu da balıkçılar görüşmelerimizde ifade etmişlerdir.

Bir başka müşahede veya kabule göre yazın esen rüzgar tehlikeli değildir. Ancak kışın esen rüzgarlar kısa süre içinde dalgaları kabartacağı için ve küçük kayıkların bir an önce kıyıya gitmesi gerekmektedir.

Akçaabat Balıkçılarında Sosyal Yapı

Yörenin eski gırgır teknelerinde tayfa olarak çalışanlar, balıkçılar arasındaki tabiriyle "pay" a çalışmışlardır. Balık avı tamamlandıktan sonra elde edilen gelirin yarısı mal sahibine diğer yarısı ise tayfaya eşit olarak dağıtılmıştır. Bugün bu usul Doğu Karadeniz balıkçıları arasında yerini büyük oranda maaş esasına bırakmışken bu çalışmanın örneklemini konumunda olan Akgün ailesi örneğinde olduğu gibi, Akçaabatlı gırgır sahipleri arasında hala sürdürülmektedir. Günümüz avcı teknelerindeki masraf kalemleri arttığı için daha detaylı bir hesaba ihtiyacı

yaç duyulmaktadır. Eski dönem gırgır teknelerinde masraflar daha sınırlıdır. Zira avda yer alacak tayfa yiyeceği de dahil olmak üzere tüm ihtiyaçlarını kendisi karşıladığından eski "pay" usulünde hesaplama daha kolay olmaktadır. Eski gırgırcılar çok uzun süre denizde kalamadıkları için yiyecek çıkınlarını da beraberlerinde götürmüşlerdir. Bugünün "pay" hesaplamasında tayfanın iaaşe bedeli de masraf kalemleri arasında yer almaktadır. Çünkü günümüz gırgır tekneleri gelişmiş teknolojik donanımlarıyla uzun süre denizde kalabilmektedirler. Av sezonu beklenen düzeyde geçmemiş ise tayfanın mağdur olmaması için başka teknelerde maaş karşılığı çalışanlara ödenen aylık meblağ nispetinde ödeme yapılmaktadır.

Av sezonunun oldukça verimli geçtiği dönemlerde Akçaabat'taki sosyal ve ekonomik hayatta da bir canlanma olmaktadır. Bugünün balıkçılar denizden elde ettikleri geliri "Balıkçı emsalinden ileri gitmelidir." düşüncesinden hareketle yine balıkçılık mesleğine yatırıyor olsalar bile ilçenin sosyal, kültürel ve ekonomik dokusunun renklenmesinde önemli roller üstleniyorlar.

Yörede balıkçılarla evlenme konusundaki tercih zamanla değişime uğramıştır. Geçmişte, avlanan balığın bolluğu ile paralel biçimde balıkçılıktan elde edilen gelirin yüksek olması ve hemen her balıkçının denizden payına düşeni alıyor olması balıkçılarla evlenmeyi cazip hale getirmiştir. Bazı örneklerde balıkçı ailelerin birbirleri ile evlilikler yoluyla akrabalık kurduğuna da rastlanmaktadır. Balıkçılığın zamanla diğer meslek gruplarının gerisine düşmüş olması balıkçılarla evlenme yolundaki algıda da değişimlere sebep olmuştur.

Akçaabatlı balıkçılar aynı denizde aynı amaçlarla avlanan bir meslek zümresi olmaları hasebiyle birbirleriyle çoğu zaman dayanışma içinde olmuşlardır. Bir balıkçının düğün veya cenaze merasiminde ön sırada yörenin diğer balıkçıları yer almaktadır. Aralarında küçük anlaşmazlıklar ve küslükler olsa bile denizde zor durumda kalanlar birbirlerine mutlaka yardım etmektedirler. Geçmişte olduğu gibi bugün de fırtınaya yakalandığı için korunaklı bir yere sığınmakta zorluk çeken küçük balıkçıların imdadına yine diğer balıkçılar yetişmekte, el birliği ile tekneyi kıyıya çekmektedirler. Av sırasında başına gelen bir hal yüzünden hayatını kaybeden veya sakat kalan balıkçıların ailelerine yardım edilmekte; örneğin ölen balıkçının tahsil gören çocuğu varsa tüm masrafları karşılanmaktadır.

Yöre balıkçıları geçmişte olduğu gibi bugün de boş zamanlarında balıkçı kahvehanelerinde bir araya gelmektedir. Bu kahvehaneler arasında ilk akla gelenler Akçaabat'ta bulunan Reisin Yeri, Yoroç kahvesi, Akçakale kahvesi ve Faroz Balıkçı Kooperatifi kahvesidir.

Balıkçılar, yörede takvime dayalı olarak gerçekleştirilen ve kökeni kadim dönemlere uzanan kimi geleneksel uygulamalarda da aktif olarak yer almaktadırlar. Bu dönemlerde kıyıya gelen halkın gerçekleştirdiği ritüeller arasında denizde yıkanmak, teknelere binerek en az üç, en çok yedi dere ağzı dolaşmak en dikkat çekicileridir. Bu son ritüelin gerçekleştirilmesine balıkçılar tekneleriyle katkıda bulunmaktadırlar. Balıkçılar bu işi kimi zaman ücret karşılığında da yapmaktadırlar. Bu takvimin dışında da şifa bulmak amacıyla yedi dere ağzı geçmek isteyenlerin ilk müracaat yerleri balıkçılar olmaktadır.

Akçaabat Balıkçılarında İnanmalar

Akçaabat balıkçıları denizi canlı bir varlık olarak kabul etmektedirler. Hatta onun cinsiyeti bile vardır ve bu cinsiyet dişidir. Deniz sağladığı sonsuz nimetlerle adeta sürekli doğurmaktadır. Yörede bir müddet de olsa denize çıkmayan balıkçılara söylenen “*Yatma zamanı değildir; deniz gecede dokuz kez doğurur.*” sözü bu inanışın açık bir ifadesidir. Tabiatındaki tüm canlılar arasında zaruri bir organik bağ vardır. Mitolojik dönemlerdeki animist algı, bugün inanç ve kabuller sistemi değişmiş olsa bile çeşitli sembollerle varlığını sürdürmektedir. İnsan ve tabiat arasındaki bağ çoğu zaman insanın lehine işleyen bir ihtiyaçlar hiyerarşisi ile kurulmuştur. Hayatını denizin sunduğu nimetlerle idame ettiren balıkçılar için deniz, fırtınalı olduğu zamanlarda hırçın ve kızgın bir sevgili, durgun ve sakin olduğu zamanlarda ise müşfik bir anne gibidir.

Yöre balıkçılarında balık avının istenilen şekilde gerçekleşmemesi kimi hallerde nazarla ilişkilendirilmiştir. Balıkçı, gerekli her tedbiri almış, ağlarını zamanında ve tecrübelerine dayalı olarak sermiş ancak balık alamamışsa, kismet algısına ek olarak nazar inanışına yönelmiştir. Akçakaleli balıkçılardan bazıları böylesi hallerden birinde yörenin meşhur hocalarından birine muska yazdırarak ağ mantarlarına taktıklarını, teknelerini okuttuklarını; ancak işlerin daha da kötüye gitmesinden ötürü hocaya itimatlarının azaldığını söylemişlerdir. Nazara ve berekete dair inanışlar paralelinde geliştirilen bir başka pratiğe göre yöre balıkçıları denizde birbirlerinden tuz alıp vermezler. Tuz mitolojik dönemlerden beri bereketi ve çoğalmayı simgeleyen bir madde olmuştur. Bu inanışın balıkçılarımız arasındaki bu pratikte devam etmekte olduğu anlaşılmaktadır.

Balıkçıların uğura dönük de bazı inanışları sürdürdükleri tespit edilmiştir. Uğursuzluk getiren veya avdaki bir olumsuzluktan sorumlu tutulan kişiler hep varolagelmıştır. Yörede bu özellikleriyle bilinen bazı kişilerin nazarlarından korkulduğu için bunların teknelerden veya av takımlarından uzak tutulmasına özen gösterilmektedir.

Bir Aile Tarihi Denemesi: Balıkçı “Akgün” Ailesi:

Hamsinin boyu küçük, sülalesi kalabalıktır...

Aile tarihi araştırmaları, tarih, antropoloji, folklor ve sosyoloji araştırmalarına kıymetli veriler sağlaması bakımından oldukça önemlidir. Bu araştırmalarda resmi kayıtlardaki bilgilere ek olarak aile bireylerinden edinilen sözlü tarih bilgilerine de ihtiyaç duyulmaktadır. Avrupa’da artık sistematik bir ilim kolu haline alan ve “Geneoloji” adıyla anılan çalışmalarda çoğu zaman kiliseler tarafından tutulan vaftiz kayıtlarına müracaat edilmektedir. İslam’da vaftiz uygulaması olmadığı için bu türden kayıtlar tutulmamıştır. Türk aile tarihi araştırmalarında öncelikli kaynaklar arasında Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde yapılan nüfus sayımlarına ait kayıtlardan yararlanılmaktadır. Trabzon ve havalisi Osmanlı dönemi nüfus defterlerinin önemli bir kısmının Latin harfleriyle yayınlanması, bu havalinin aile tarihi araştırmaları açısından büyük bir avantaj sağlamıştır.

Ailenin yaşayan en yaşlı bireyleri olan 1924 doğumlu Temel Akgün ve 1933 doğumlu Mustafa Akgün kardeşlerden aldığımız bilgilere göre Akgün ailesi oldukça uzun bir süre önce Trabzon merkezden gelerek Akçakale’ye yerleşmiştir. Oldukça kalabalık olan bu aileden Akçakale’ye yerleşenlerin haricinde Trabzon’da kalanlar olduğu gibi İstanbul’a gidenler de olmuştur. Bu sözlü malumatlara göre ailenin Akçakale’ye gelen ilk üyesi “*Bayraktar*” namıyla bilinen Mollamahmutoğlu Emin²⁰’dir. İkinci kuşağı Molla Sadık, üçüncü kuşağı ise Mahmut Hafız temsil etmiştir. Trabzon’da bugün Atapark adıyla bilinen alanın eskiden mezarlık olduğu ve kuşaklar önce Trabzon’da yaşayan aile büyüklerinin pek çoğunun burada medfun olduğu kabul edilmektedir.

Akgün ailesinin Akçakale havalisindeki geçmişine dönük bulabildiğimiz en eski resmi kayıt 1840 tarihli Akçaabat nüfus kayıtlarında yer almaktadır. Söz konusu kayıtlarda Tekke Karyesi ahalisi arasında 1840’ta 35 yaşında olan ve kumral bıyıklı olarak tavsif edilen Mollamahmudoğlu Emin’den, 4 yaşındaki oğlu Reşit’ten ve 23 yaşındaki kardeşi Mahmut’tan bahsedilmektedir. Hanedeki toplam erkek

²⁰ 1461’den hemen sonra Trabzon ve Rize havalisinde görülen Çepni aileler arasında Bayraktar, Sancaktar ve Alemdar namıyla bilinenler ön sıralardadır. Bugün Trabzon ve Rize havalisinde bu soyadını taşıyan çok sayıda aile mevcutken soyadı kanunundan sonra bu Çepni kollarına mensup bazı ailelerin başka soyadları almış olması ihtimal dahilindedir. Bu bağlamda ailenin fetih sürecinde ve sonrasında bölgede ağırlık kazanan Çepni kollarına mensup olduğu kanaatindeyiz. Mezkur aileler hakkında bkz. Necati Demir, “Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi’nde Bayraktar, Sancaktar ve Alemdar Aileleri”, *Hacı Bektaş Velî*, Yıl: 2005, Sayı: 35, s. 61-67.

nüfusu üç kişi olarak belirtilmiştir.²¹ (Topal 2010: 81). Tespit edilen sözlü malumatla bu en eski resmi kayıta yer alan bilgilerin büyük oranda örtüştüğü görülmektedir.

Temel ve Mustafa Akgün kardeşlerin anlattıklarına göre, aile Akçakale'ye yerleştikten sonra Soyadı Kanunu sonrasında Akgün soyadını almıştır. Trabzon'da kalanlar ve İstanbul'a yerleşenler ise farklı soyadları almışlardır.²² Akçakale'de oldukça geniş bir araziye sahip olan Mahmut Hafız, 1965 yılında vefat edinceye kadar zeytin tarımı ile uğraşmış; balıkçılıkla ilgilenmemiştir. Akçaabat sahil şeridinde zeytin tarımının zayıflamasını müteakip tütün ekimi yaygınlaşmıştır. Aile de bu paralele balıkçılık öncesinde tütün ekimine yönelmiştir. Ailenin gençleri kısmi olarak tütün tarımına devam ederken nüfusun giderek artmasıyla birlikte alternatif geçim yolları aramaya başlamışlardır. Bu bağlamda ailenin ilk balıkçı kuşağını Sadık, Mehmet, Temel, Osman ve Mustafa Akgün kardeşler oluşturmuşlardır. Bu ilk kuşak içinde Mahut Hafız'ın ilk hanımından olan Sadık çoğu zaman kendi teknesi ile balıkçılık yapmıştır. Ağabeyi Ermin ise uzun süre muhtarlık yapmış ve balıkçılıkla ilgilenmemiştir.

Temel Akgün, kardeşleri ile birlikte balıkçılığa başladıkları yılı hatırlamakta güçlük çekince denize ve balığa dayalı bir hatırlatma takvimine başvurmuş ve bu tarihi, kiloluk istavritlerin çokça avlandığı 1948 yılı olarak hatırlamıştır.²³

Ailenin balıkçılık tarihinde milat olan bu ilk nesil yıllarca birlikte çalışmıştır. Herhangi bir ayırım gözetmeksizin evlilik çağı gelen çocuklarının ihtiyaçlarını ortak bütçeden karşılamış, ihtiyacı olan aile bireyine destek sağlamışlardır. Neredeyse tamamı aile teşebbüslerinden oluşan bölge balıkçılığı içinde sıklıkla görüş ayrılıklarının yaşandığı ve o ailenin balıkçılık

macerasının bu anlaşılabilir sebebiyle sona erdiği gerçeği dikkate alındığında Akgün ailesinin bu birlikteliği sürdürmesi dikkate şayandır.

Aile balıkçılığa başladığında yörede yalnızca Mersin ve Salacık civarlarında balıkçılık yapılmaktadır. Mersin'de o dönemde özellikle kurşunla yunus avcılığı yapılmaktadır. Akçakale'de ise saçma ağlarla hamsi tutulan birkaç kayık vardır. O dönemin (1950'lerin başları) belli başlı balıkçıları arasında Nurettin Erol, Kokanalı Hasan*, Ali Reis gibi isimler vardır.

Akgün ailesinin ilk nesil balıkçıları Mersin köyü başta olmak üzere yörede yaygın olan yunus avcılığına katılmamışlardır. Bu balığın Hz. Yunus'la ilişkilendirilmesinden ötürü mübarek bir hayvan olduğuna ve bu yüzden de avlanmasının doğru olmadığına inanmışlardır. Öte yandan bu hayvanın memeli bir hayvan olup ve yavrularına analık ediyor olması da bu ailenin bu tavrında etkili olmuştur. Ancak bugün yunus sürülerinin çoğalmasından ve avlanabilir balık sürülerine musallat olmasından ötürü tedbir alınması gerektiğini de ayrıca ifade etmektedirler. Yunus avcılığının yapıldığı dönemlerde yöre balıkçıları arasında "keler" adı ile maruf olan köpek balığı da avlanmıştır. Akgün ailesi bu balığı da avlamamıştır.

Bu ilk nesil balıkçılığa ve denize dair geleneksel bilgilerini kendi çocuklarına aktarmışlardır. Balıkçılıkla uğraşan ikinci kuşakla birlikte ailenin tarımla olan bağı tamamen kopmuş; yegane geçim kaynağı balıkçılık olmuştur. Bugün ailenin ikinci ve üçüncü kuşak balıkçılarından 15 isim (Sedat, Kadir, Mahmut Celal, Hüseyin, Adnan, Namık, Mahmut, Cemil, Hasan, Hüseyin, Metin, Nedim, Ömer, Yusuf) firma ölçeğine ulaşmış olan aile balıkçılığının çeşitli kademelerinde fiilen yer almaktadır. Ermin ve Sadık Akgün'ün çocuklarından bu mesleği sürdüren olmamıştır.

Balıkçılığa 4,5 metre boyunda küçük bir kürekli tekneyle çapari avcılığı yaparak başlayan bu ilk nesil, birlikte denize açılmışlar tuttıkları mezgit, sargan, hamsi, istavrit ve kefal nevinden balıklardan elde ettikleri geliri eşit olarak pay etmişlerdir. 1950 yılından sonra ilk kez molozma avcılığı yapmaya başlamışlardır. Daha sonra boyları giderek büyüyen pek çok tekne ile balıkçılığa devam etmişlerdir. Çift tekneyle voli/alamana avcılığı suretiyle hamsi ve sargan avlamışlardır. 1965 yılına kadar bu şekilde gelen ilk nesil balıkçılar, önce 10 sonra 16 metrelik ahşap tekneler yaptırarak daha büyük bir filo oluşturmaya başlamışlardır. Bu teknelere daha sonra makineler de konulmuştur. Bu nesil, ailenin ilk sac kayığını 1978

²¹ Zehra Topal, *1840 Tarihli Akçaabat Nüfus Kayıtları*, Akçaabat 2010, s. 81. Aynı nüfus defterinde İle Karyesi'nde kayıtlı olan Mollamahmudoğlu ismiyle kayıtlı başka bir aile daha vardır. Bu ailenin en yaşlı bireyi 1840 yılında 36 yaşında olan Mollamahmudoğlu Osman'dır. 1 ile 18 yaşları arasında olan oğulları Kamil, Mahmut, Sefer ve Ali de aynı hanede kayıtlıdır. Bkz. Topal, *a.g.e.*, s. 327. Ailenin en yaşlı bireyi olan Temel Akgün'den aldığımız sözlü tarih bağlamalı bilgilere göre bu aileyle bir münasebet kurulamamıştır.

²² Bu iki kardeşten aldığımız bilgiye göre ailenin uzak akrabalarından olan ve Trabzon yöresi tarihiyle ilgilenen merhum Salih Zeki Tuğtekin ailenin tarihi üzerine araştırmalar yapmış ancak elde ettiği bilgiler meçhul kalmıştır.

²³ Sözlü tarih araştırmalarında böylesi durumlarla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Kaynak kişiler, çoğu zaman net olarak hatırlayamadıkları tarihleri o dönemde gerçekleşen ve zihinlerinde yer eden başka olaylarla paralel biçimde konumlandırmaktadırlar. Aynı duruma balıkçılık tarihine ve kültürüne ait araştırmalarda da sıklıkla rastlanmaktadır.

* Kokana köyünden Hasan Kokanalı, varlıklı bir ailedendir. Balıkçılığın yanı sıra tütün eksperliği (alım satımı) ile de uğraşmıştır.

yılında yaptırmıştır. 23 metre boyundaki bu tekne de Sürmene'de yapılmıştır. O dönemde Sürmene'de sac tekne yapımı yeni başlamıştır ve yapılan ilk 3 sac tekneden birisi de ailenin verdiği bilgiye göre kendilerine aittir.²⁴ Aile, ilk sac teknelerini yaptırdıktan sonra 1979 yılında avcılıkta kullanılan gelişmiş görüntüleme ve tarama cihazları ile tanışmıştır. Yörede bu türde cihazları ilk kez kullandığını ifade eden aileye karşı zamanın diğer balıkçıları başlangıçta tepki göstermişler; ancak ailenin avladığı balığın görünür şekilde artmasının müşahede edilmesiyle itiraz eden diğer balıkçılar da kısa zaman içinde bu türde cihazlara meyletmişlerdir.

Ailenin bugün Mahmut Celal Akgün ve Kadir Akgün'ün reisliklerini yaptıkları 55 ve 48 metre boylarında iki avcı teknesi ve iki tane de taşıma (yedek) teknesi vardır. Ancak ailenin çeşitli bireylerine ait başka pek çok küçük tekne de mevcuttur. (Ek-7) Bu avcı takımlarında 70 civarında balıkçı çalışmaktadır. Ancak hamsinin yoğun olduğu dönemlerde karadaki (yükleyici, nakliyecisi vs.) çalışanlarla birlikte bu sayı 100'e ulaşmaktadır. Aile, yakaladığı balıkları sevk ederken kendi kamyon filosunu kullanmanın yanı sıra harici nakliye firmalarından da yararlanmaktadır. Av takımlarında çalıştırılan balıkçıların büyük bir bölümü Fatsa ve Perşembe yörelerindedir. Teknelerde Akçakaleli çalışan sayısı oldukça azdır. Bu tercihte Fatsa ve Perşembeli balıkçıların ağ tamerinden (matis) anlıyor olmaları belirleyici etken olmuştur. Zira av sırasında zarar gören ağların avın sürekliliği açısından zaman kaybedilmeden tamir edilmesi gerekmektedir.

Ailenin avcılık faaliyetlerinin kara ayağını sevk ve idare eden Sedat (Vedat) Akgün'ün balıkçılığa başlaması 1970'lerin başlarıdır. Vedat Reis, 1992'den itibaren denizden ayrılmış ve Yusuf Akgün'le birlikte avcılık faaliyetlerinin karadaki işleriyle uğraşmaya başlamıştır. Bu iki isim avlanan balığın pazarlanması, sevkiyatı, ödemeler ve ailenin sahibi olduğu su ürünleri muhafaza ve işleme tesislerinin işletilmesine dönük işlerle meşgul olmaktadır. Ailenin genç kuşağı büyük oranda üniversite öğrenimi görmüş ve balıkçılık dışında farklı mesleklere yönelmişlerdir. 70 yılı aşkın bir süredir balıkçılık yapan bir ailede, mesleği sürdüreceği birey sayısı gün geçtikçe azalmaktadır.

²⁴ Karadeniz'deki ilk sac teknelerden birine sahip olmak balıkçılar arasında önemli bir prestij unsuru olarak algılanmıştır. Bu sebeple ilk sac tekneyi kimin yaptırdığı tartışma konusudur. Karadeniz'de ilk sac teknenin Abonoz Küçük, Celal Terzi ve Yunus Terzi ortaklığıyla İstanbul'da yaptırılan "Gemi" adlı tekne olduğu yaygın kanaatlerden biridir. İstanbul'da yapıp Karadeniz'de avlanan ilk sac teknelerden bir müddet sonra Sürmene'de de sac tekne yapımı yaygınlaşmıştır. Anlaşıldığı kadıyla Akgün ailesi Sürmene'de yapılan ilk sac teknelerden birinin sahibi olmuştur.

Akgün ailesinin avcı filosu, yörenin diğer büyük avcı takımları gibi Türkiye suları dışında da avlanmıştır. Aileye ait avcı tekneleri Gürcistan'a ilk olarak 15 yıl önce gitmiştir. Akdeniz'de gerçekleştirilen ve Doğu Karadenizli balıkçıların da yer aldığı orkinos avcılığına ise ilk kez 1987 yılında katılmışlardır.²⁵

Akgün ailesinin teknelerinde tayfalar, geçmişten bugüne pay usulüne göre çalıştırılmışlardır. Av sezonunun istenilen düzeyde geçmediği dönemlerde tayfa mağdur edilmemekte, aylıklı çalışmış gibi muamele görerek diğer avcı teknelerindeki rayiç üzerinden ücretlendirilmektedir. Teknelerde çalışan tayfalardan bazıları uzun yıllardır ailenin yanındadır. Bunlar bir nevi kadrolu eleman halini almışlardır. Bu sabit kadronun haricindeki tayfa, her av sezonunda değişkenlik gösterebilmektedir. Sezon sırasında bir sebepten ötürü ekipten ayrılan tayfanın payı hemen ödenmez, zira av devam etmektedir. Bu sebeple sezon ortasında ayrılan tayfanın hesabı çalıştığı süre nispetinde sezon bitiminde görülür ve hak ettiği pay kendisine teslim edilir.

Akgünlerin av teknelerinde görev yapan personelin yukarıdan aşağıya sıralaması şu şekildedir: Reis, koca reis, palacı, botçu, hamlacı, istifçi, mantarcı, mapacı, aşçı ve aşçı yamağı (kamarot). Bu hiyerarşi içinde yer alan koca reis, tayfa içinden sözü geçen lider vasfına sahip biridir. Onun "koca" sıfatı taşıyor olması, teknenin aile üyelerinden oluşan reisinin önce olduğu anlamına gelmemektedir. Bu sıfat aslında onun görev tanımının reisin altında olduğunu hatırlatan bir kinayedir. Koca reis, av sezonu süresince tayfanın ayarlanması, pulatka ve payların dağıtılmasının yanı sıra palacı ile birlikte av sırasında teknedeki işlerin yolunda gitmesinden sorumludur. Koca reisin, palacının, botçunun ve aşçının pay hakkı diğer tayfadan biraz daha fazladır. Gırgır teknelerinde çalışan tayfa aldığı pulatkayla evlerinde ihtiyaç duyulan malzemeleri almanın yanı sıra kendi yokluklarında kullanılmak üzere eşlerine harçlık bırakmaktadırlar.

²⁵ Önceleri orkinos avcılığına bu yörenin av sezonunun bitiminden sonra Mayıs ayında gidilmekte ve herhangi bir zaman sınırlaması olmaksızın avcılık yapılabilmekteydi. Ancak son yıllarda orkinos avcılığına getirilen kota bağlamında av takvimi 15 Mayıs - 15 Haziran tarihleri arasında kapsayan 1 ayla sınırlandırılmıştır. Gerekli şartları yerine getirip başvuruda bulunan firmalardan başvurusu kabul edilenler arasında gerçekleştirilen kura ile o sezon orkinosa gidecek avcı takımlar belirlenmektedir. Kurada çıkan firmaların bir dahakı orkinos avına katılmaları yıllar alabilmektedir. Her bir takımın avlayabileceği orkinos miktarı 40 ile 70 ton arasında değişmektedir. Bu rakam Doğu Karadeniz'de tutulan balık miktarları dikkate alındığında az gibi görünecektir. Ancak orkinosun oldukça değerli bir balık olması av katılanların hatırı sayılır bir kazanç elde etmelerini sağlamaktadır. Teknelerin kota paylarının değeri 1 milyon doları bulabilmektedir.

Av teknelerinde çalıştırılacak aşçıların seçimi sırasında aşçının gırgır teknelerinde daha önce çalışmış, denize alışkın ve iyi yemek yapan birisi olmasına dikkat edilir. Teknelere alınan kumanyanın kaliteli ve çeşitli olmasına özellikle dikkat edilmekte; bu yolla tayfanın avcılık faaliyetleri süresince eksiksiz bir biçimde beslenmesine ihtimam gösterilmektedir.

Sezon bittikten sonra ağ tamirinden anlayan tayfa kısa süreli bir tatilden sonra yevmiye usulü ile ağ tamiri (matis) yapmaktadır. Yeni sezona hazırlık amacıyla, sona eren av sezonu boyunca hasar gören ağlar tamir edilmektedir. Beldenin dışından gelen yevmiyeli matisçiler çalıştıkları sürece kıyıda bağlı olan teknelerde yatıp kalmaktadır.

Aile hem avcılığa hem de işletmeye dönük etkinliklerde yörenin balıkçılık alanındaki büyük ailerinden Yılmaz (Ergün Kardeşler), Kobya ve Malkoç aileleri ile birlikte hareket etmektedir.²⁶

Ailenin geçmişi tarıma dayalı olduğu halde, bugün tarımın aile ekonomisine somut herhangi bir katkısı kalmamıştır. Ailenin av sezonunda denizden elde edilen gelirin düşük olması halinde iştirakçisi olduğu işletmelerden elde ettiği gelirele ekonomik durumu stabil tutulmaya çalışılmaktadır.

Sonuç

Milli kültürü oluşturan mahalli kültür çeşitliliğini tespit ve tahlil amacıyla yapılan araştırmalarda genellikle karasal alanlar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu tavır denize kıyısı olmayan yerleşimler için elbette doğrudur. Ancak denize kıyısı olan yerleşimlerde bu türde araştırmaların yelpazesi içine deniz etrafında oluşan ve gelişen kültürel süreçler de dahil edilmelidir. Üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkede kadim bir meslek grubunu oluşturan balıkçıların kültürel miras içindeki yerleri üzerine yapılmış çalışma sayısı oldukça azdır. Deniz avcılığı, medeniyet tarihinin avcılık macerasıyla tanıştığı ilk andan itibaren var olup beslenme ihtiyacı paralelinde denizdeki son balık avlanıncaya kadar devam edecektir. Türklerin dünya tarihi içindeki uzun yolculukları boyunca yarattıkları kültür havzasında bıraktıkları izler arasında balıkçılara ait kültürel mirasın da oldukça önemli bir yeri vardır. Doğu Karadeniz, bu kültürel mirasın temsil edildiği en önemli bölgedir. Ancak balıkçıların meslek etrafında geliştirdikleri geleneksel yaşam, mesleğin modernize edilmesi yolundaki her yenilikle hızla kan kaybetmektedir. Modern avlanma araçlarının kullanılmaya başlaması, sadece gele-

neksel avlanma yöntemlerinin ortadan kalkmasına değil, mesleğe ait tüm inanış kalıplarının, ritüellerin ve dahası balıkçılara özgü geleneksel dünya görüşünün de büyük oranda silikleşmesine sebep olmuştur. Bölge balıkçıları arasında beş yıl önce tespit ettiğimiz kimi geleneksel unsurları bugün bulamıyor olmamız, bu dünyadan göçen her bir balıkçı kuşağı ile kültürel belleğin daha da zayıfladığına delalet etmektedir. Kültürü oluşturan ve balıkçılar örneğinde olduğu gibi tehdit altında olan tüm unsurların sözel bellekten yazılı belleğe aktarılması yeni kimlikler icat etme amacıyla temelsiz tartışmalarla aforizmalar yaratma peşinde olanların önüne görkemli bir millî yapının çıkmasını sağlayacaktır.

Akçaabat balıkçılarının kültürel mirası üzerine bir bildiri boyutuyla sınırlayarak yaptığımız kısmi tespitleri, ulaştığımız bulgular nispetinde Giresun ve Trabzon illerinin tüm balıkçıları üzerine yayma yolunda çalışmalarımız devam etmektedir.

Sözlü Kaynaklar:

Temel AKGÜN: 1924 Akçakale doğumlu, okuryazar, balıkçı.

Mustafa AKGÜN: 1933 Akçakale doğumlu, okuryazar, balıkçı.

Vedat AKGÜN: 1951 Akçaabat doğumlu, ilkökul mezunu, balıkçı.

İsmail AKGÜN: 1955 Akçaabat doğumlu, lise mezunu, esnaf.

Kadir AKGÜN: 1959 Akçakale doğumlu, ilkökul mezunu, balıkçı.

Namık AKGÜN: 1968 Akçaabat doğumlu, lise mezunu, balıkçı.

Muammer KÜÇÜK: 1948 Vakfıkebir doğumlu, ilkökul mezunu, balıkçı.

Ali KÜÇÜK: 1963 Vakfıkebir doğumlu, ortaokul mezunu, balıkçı.

Ekler

EK-1:

"Lâkin müsmir ve bâr-âver ol-mayup bî-men-fe'at kaldı ve Tarabzon bahrinde esmâk-i nefise sayd olunur. Mezgid balığı ve kalkan balığı cümlesinin enfes ve ercahidur ki kalkan balığı Tarabzon bahri ile halîc-i Kostantîniyye'de firâvândur ve Tarabzon bahrinde eyyâm-ı hamsinde bir hurda mâhî sayd olunur ki halk-ı Tarabzon hamsinî lafzını tagyîr ile ana habsi balığı tesmiye iderler. Zurefâ-yı halk-ı Tarabzon 'avamını habsi balığı ile istihza iderler. Zirâ eyyâm-ı hamsinde bu hurda mâhînün sayyâdlan süfün-i sıgâr ile bunu sayd it-dükde halka i'lâm için bir nefir nefis iderler ki sadâsı iki üç fersah mesafeye vâsil olur ve bu nefirün sadâsın işidenlerin ölüsü dirisine binüp habsi balığı çıkmış deyü ser-i pâ bürehne giderler. Ma'a-hâzâ

²⁶ Bölgenin nadide yüzer soğutma/şoklama teknesi olan AKERKO isimli teknenin yanı sıra Sinop'ta faaliyet gösteren Dalyan Balık Ünu Fabrikası, Çarşıbaşı'nda faaliyet gösteren soğuk hava işletmesi, Arsin'de faaliyet gösteren soğuk hava işletmesinden ayrı bir ambalaj fabrikası ailenin müşterek teşebbüslerinden bazılaridir.

bu hurda mâhî 'asî-rü'l-hazm bir sakîl me'küldür. Meğer mâhî-küş didükleri meşrûb ile hazm oluna. Garabet bundadır ki mâhî-küş lafzını işitmeyenler dahi bu hurda mâhî üzere kırılmış gibi düşerler ve eyyâm-ı şitâda bu hurda mâhî'nün râyiha-ı kerîhesinden menâzil ve büyûtda makâm-ı ârâm u sükût kalmaz ve bundan gayri bu hurda mâhî'nün fazalâtını ekl iden mâkiyânun lahmı netn peydâ idüp ekle kâbiliyyetden berî olur ve eyyâm-ı şitâda vaz' itdüğü beyzada dahi ol râyiha-i kerîhe hiss olunur." Âşık Mehmed, Menâzirü'l- 'Avâlim, Cilt: III, Haz. Mahmut Ak, Ankara 2007, s. 1029.

[...Trabzon denizinde, hamsin günlerinde, Trabzon halkının hamsini kelimesini değiştirerek habsi balığı dedikleri küçük bir balık avlanır. Trabzon'un halkının zarifleri, avamını "habsi balığı" diyerek alaya alırlar. Zira hamsin günlerinde bu küçük balığı avlayanlar, bunu küçük gemilerle avlayınca halka duyurmak için sesi 2-3 fersahlık yere ulaştıran bir boru öttürürler. Bu sesi duyanların ölüsü dirisine binip habsi balığı çıkmış diyerek başı açık yalınayak giderler. Ama ne var ki bu küçük balık hazmı zor, ağır bir yiyecektir. Ancak mahi-küş" denilen bir içecek ile hazmedilebilir. Tuhaflık buradadır ki, mahi-küş kelimesinin adını bile duymayanlar da bu balık üzerine kırılmış gibi düşerler. Kış günlerinde bu küçük balığın kötü kokusundan evlere ve konaklara girilmez. Ayrıca bunun artıklarını yiyen tavuğun da eti kokar ve yenilmez hale gelir, kış günlerindeki yumurtasında bile o kötü koku hissedilir.]

EK-2

"Balıklarının beğenilenlerini bildirir: Evvelâ hepsinden levrek balığı ve kefal balığı gayet kalaklı (burunlu) balıktır. Kalkan balığının kalaklı yoktur, ama âh canım kalkan balığı, gayet lezzetlidir. Kadınlar yeseler elbette hâmile kalırlar. Âdem Peygamber devrinden beri faydası tecrübe olunmaktadır. Birer karıştan büyük kırmızı başlı kızılca tekir balığı vardır, kızılbaşlı olduğundan bu da lezzetlidir. Kaloz balığı ve erbainde uskumru balığı olur. Daha nice bin türlü balıkları vardır. Ancak makbul olan bu anılan balıklardır.

Bunlardan fazla sevip uğruna bin can ile kurban oldukları alim satımı sırasında kavgâ edip kan akıttıkları balık, canım "habsi" balığıdır. Hamsin gününde ortaya çıktığı için hamsi balığı derler. Hamsin gününde çıkmasının sebebi; Büyük İskender zamanında bir olgun usta kişi gelip ruhban ve patriklere gıda olsun diye Moloz Kapısı'ndan taşra deniz içinde bir direk üzerine hamsi balığı şeklinde tunçtan bir balık tılsımı yapmış. Hamsin gününde o balıktan ses çıktığında Karadeniz'de olan bütün hamsi balıkları Trabzon Limanı'na ge-

lip deniz kıyısına düşerler. Daha sonra Peygamber Efendimiz yeryüzüne ayak basınca binlerce tılsımlar yıkılıp Nemrud ateşi söndüğünde bu hamsi tılsımı da yıkılıp denize düşer. Ancak denizle ilgili bir tılsım olduğundan hâlâ etkisi sürer. Her sene hamsin gününde habsi balıkları karaya düştüğünde yahut meneksile adlı kayıklarla dopdolu iskeleye geldiklerinde balık dellâlları vardır, şu şekilde bağırırlar:

"Ey muhterûn, ey muhterûn! Esi çıfata zun, den hurdesin, samur bada taraşa, ey lefte karun, ahnu kulup ipsarya, ala pamun, ey ümmet-i Muhammet ala pamun" derler.

Bir tür mürver ağacından boruları var, bir kere öttürünce azîmallah eğer cemaatle namaz kılanlar duyarsa o an namazı bırakıp hamsi balığına koşarlar.

"Namaz bulunur, amma habsi bulunmaz" diye camide bulunan imam ve müezzin bile namazı bozup;

"Ahçacuğumla bir makrama habsi ver" diye o nazik sırma makramalara (havlulara) balığı korlar. Balığın suyunu akıtıp salınarak giderken, bazıları balığın suyunun aktığına acıyıp;

"Bre pahiğin suyun ya ne akıdırın, suyuna bir pilâvcık salsana" diye birbirlerine şaka ederler.

Bir keresinde Çiço Hüseyin adlı bir kimse eşiyile ala-vere eğlencesinde iken balık dellâlinin boru çaldığını duyunca, eşinden balığını çekerek alıp uçkurunu bağlayarak iskele başına gelerek hamsi balığı aldığı meşhurdur, ama ben görmedim.

Ancak bir kere balık meneksile borusu çalınca (..) hamamından beş tane çıplak adam kan ter içinde çıkıp har har soluyarak balık kayığına can atar, bellerindeki peştamallarına balığı doldurunca edep yerleri ortaya çıkar. Balıkçı bunlardan akçe isteyince, çıplak adamda akçe olmadığından balıkçıya kefil vermiş. Balıkçı;

"Balık emini, kefil ve yemin almaz, hemem akçedir" deyince

"Bre âdem, işte şu âdemler şahit olsun imanım sana verdim" demiş. Balıkçı da;

"Ben, kendim namazlı imanımdan bezdim, al benimki de senin olsun" demiş.

Bu gibi hamsi balığı şakalaşmaları Trabzon'un şehir oğlanları kibarları arasında darbimesel olmuş latifelerdir. Yine Trabzon zarifleri Çiço ırgatlarına şu tekerleme ile satılarak,

Tarabozandır yerimiz

Akça tutmaz elimüz

Hapsi paluk olmasa

Niç'olurtı halümüz

kendi ırgatlarına üleşirler. Tâ bu derece-

de sevdikleri balıktır.

Faydası, şekilleri ve özelliklerini bildirir: Evvelâ bir karış kadar ince, morca, parlakça ve semizce balıkçıktır. Yararı o derecedir ki yedi gün bir adam yese her gece ehline varıp yedişer kere kendi balığın ehline yedire, gayet güçlendirici ve hazmı kolaydır. Ve asla balık kokusu olup yiyene hararet vermez.

Ve özelliği ve şifası odur ki ağır hastalığına tutulan adam yese Allah'ın emriyle şifa bulur. Bir evde yılan, çıyan ve akrep olsa hamsi balığının başını ateşte yakıp o evde tütsü etseler bütün çıyanlar kokusundan yok ola. Nice yüz faydası ve özelliği vardır ama bunu yemek Trabzon halkına mahsustur.

Kırk türlü yemeğini pişirirler ki her birinde birer çeşit lezzet hâsil olur. Çorbası, yah-nisi, kebabı, böreği, baklavası ve çorbasının her türlüünü pişirirler. Ama pilaki derler bir çeşit ot taşından tavalar yaparlar. Öncelikle bu hamsi balığını pâk ayıklayıp onar onar kamışa dizip maydanoz, kereviz, soğan ve pırasayı pak küçük küçük kıyıp tarçın ve karabiber ile karıştırıp bir kat kereviz ve maydanozu pilaki tavası içine döşeyip, sonra bir kat hamsi döşeyip, daha sonra Trabzon'un hayat suyuna benzer su zeytinyağını döküp orta hararetle ateşte bir saat pişince sanki nur olup yiyen nur dolu nur olur.

Bu şekilde pişirilip yenirse görme kuvvetine ve mideye yararlıdır. Gerçekten de sevi-lecek Yüce Allah'ın sofrasıdır." Evliya Çelebi Seyahatnamesi-Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit, Haz. Yücel Dağlı-Ali Kahraman, Cilt:1, İstanbul 2011, s. 111-114.

EK-3

"Trabzon denizinde; mezgıt ve kalkan gibi balıklar avlanır. Trabzon'da hamsin döneminde avlanan bir balık vardır ki, Trabzonlular buna "Habsi" balığı derler. Kış mevsiminde hamsi avlandığında, sesi beş-on kilometreden duyulacak bir adam kiralanan halka duyuru yapılır. Bunu duyan halkın ölüsü dirisine binip hasbi balığı çıkmış diye almaya giderler. Bu değersiz küçük balık, hazmı zor, murdar bir balıktır." Veysel Usta, Anabasis'ten Atatürk'e Seyahatnamelerde Trabzon, Trabzon 1999, s. 65.

EK-4

"Trabzon'un gemici halkı oldukça kalabalıktır. Küçük deniz ticaretinden başka gemiciler, balıkçılık yaparlar, bilhassa hamsi avına çıkarlar. Hamsi bütün şimâlî Anadolu sahilinde en çok yenilen balıktır. Hakiki bir Trabzonlu için hamsi başyemektir, türlü türlü yenilir. Trabzon'da başka balıklar da tutulur, fakat Karadeniz'in suyu az tuzlu olduğundan cinsinin iyi balıkları sayılmaz; istiridyeye çıkar, çok küçüktür ve tatsızdır." Veysel Usta, a.g.e., s. 136.

EK-5

"Kat'en inkar olunamaz ki ale'l-umum sevhil halkı balık ekinde pek haris olduğundan bu taraflarca da hamsiye rağbet fevkaladedir. Gerek şehir ve gerek köylüler bu balıktan bütün yaza mahsus miktarı tedarik edip salamura halinde küplerine vaz' eylemeğe mecburdur. Hele fukara akımı için bir nimet-i gayr-i müterakkibe makamdadır. Zira altı kıyyesi iki metelikdir. Köylü de bu akça bulunmasa bile bir yük kömür ve kerestesi ile mübadeleye razı olur. Hasılı gani ve fakir ihtiyacını bir taraftan def eyledikten sonra bu balığın lezzeti, rağbeti de birden münkatı oluverir; zaman tütün ve sebze tarlalarını gübrelemeye faide verir. Bir müddet yüklerle taşınır. Böylece bir iki milyon kıyyeye karib hamsi tarlalara dökülür. Bir surette ki dahilden sahile ilk defa gelen bir kimse hamsi ile mefruş olan araziye baksa kavağa değil dağlara bile çıktığına hükümde bulunur.

Bunun havasında bi-hakkın bahse etibba mezundur. Ale'l-umum balık etlerinde fosfor ve biraz azot bulunur. Mevadd-ı fosforiyye her halde vücuda nâfidir: Kemiklerin teşekkülüne, takviyesine hizmet eder; lakin ne miktarı nâfi veya muzır olduğu ashab-ı tecrübeye malum bulunmuştur." Trabzon Vilayeti Salnamesi 1904, Haz. Kudret Emiroğlu, Ankara 2009, s. 345-351.

EK-6*Akçaabat İlçesi Sınırlarında Bulunan Balıkçı Barınakları*

İşletmecisi	Mevkii
S.S. Akçakale Beldesi Su Ürünleri Kooperatifi	Akçakale Beldesi
S.S. Akçaabat Merkez Su Ürünleri Kooperatifi	Akçaabat Balıkçı Barınağı
S.S. Salacık Köyü Su Ürünleri Kooperatifi (Çekek yeri)	Salacık Köyü
S.S. Mersin Beldesi Su Ürünleri Kooperatifi (Çekek yeri)	Mersin Beldesi
S.S. Söğütlü Su Ürünleri Kooperatifi (Çekek yeri)	Söğütlü Beldesi
S.S. Darıca Beldesi Su Ürünleri Kooperatifi (Çekek yeri)	Darıca Beldesi
S.S. Yıldızlı Beldesi Su Ürünleri Kooperatifi (Çekek yeri)	Yıldızlı Beldesi

EK-7*Akgün Ailesine Ait Balıkçı Tekneleri*

Gemi Adı	Sahibi
Akgün	Akgün Balıkçılık ve Su Ürünleri Avcılığı Tic.Ltd.Şti.
Akgün Balıkçılık-a	Akgün Balıkçılık ve Su Ürünleri Avcılığı Tic.Ltd.Şti.
Akgün Balıkçılık-2	Güngör BURUK
Akgün Balıkçılık-3	Akgün Balıkçılık ve Su Ürünleri Avcılığı Tic.Ltd.Şti.
Akgün Balıkçılık-4	Akgün Balıkçılık ve Su Ürünleri Avcılığı Tic.Ltd.Şti.
Akgün-3	Sedat AKGÜN
F. Eşkına	Emin Berkan AKGÜN
Metin Reis-61	Mustafa AKGÜN
Aras-61	Tanık AKGÜN

*İlk kuşak balıkçı kardeşlerden
Temel ve Mustafa Akgün*

Merhum Emin Akgün

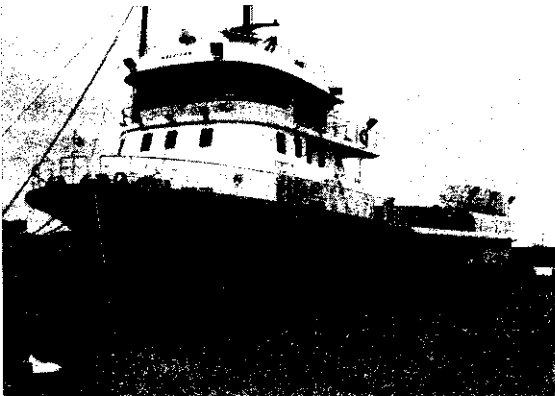
Sedat (Vedat) Akgün ve matis yapan tayfa

Tekne reislerinden Kadir Akgün

Ailenin reislerinden Namık Akgün

*Akgün ailesinin iştirakçisi olduğu
AKERKO adlı tekne*

*Akgün ailesinin avcı teknelerinden birinin
kaptan köşkü*

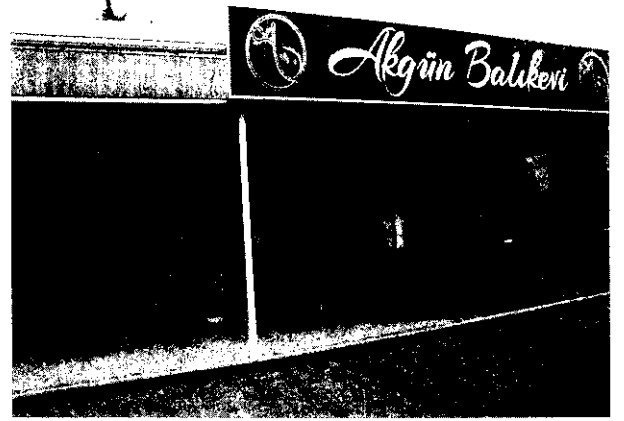
Bir başka açıdan kaptan köşkü

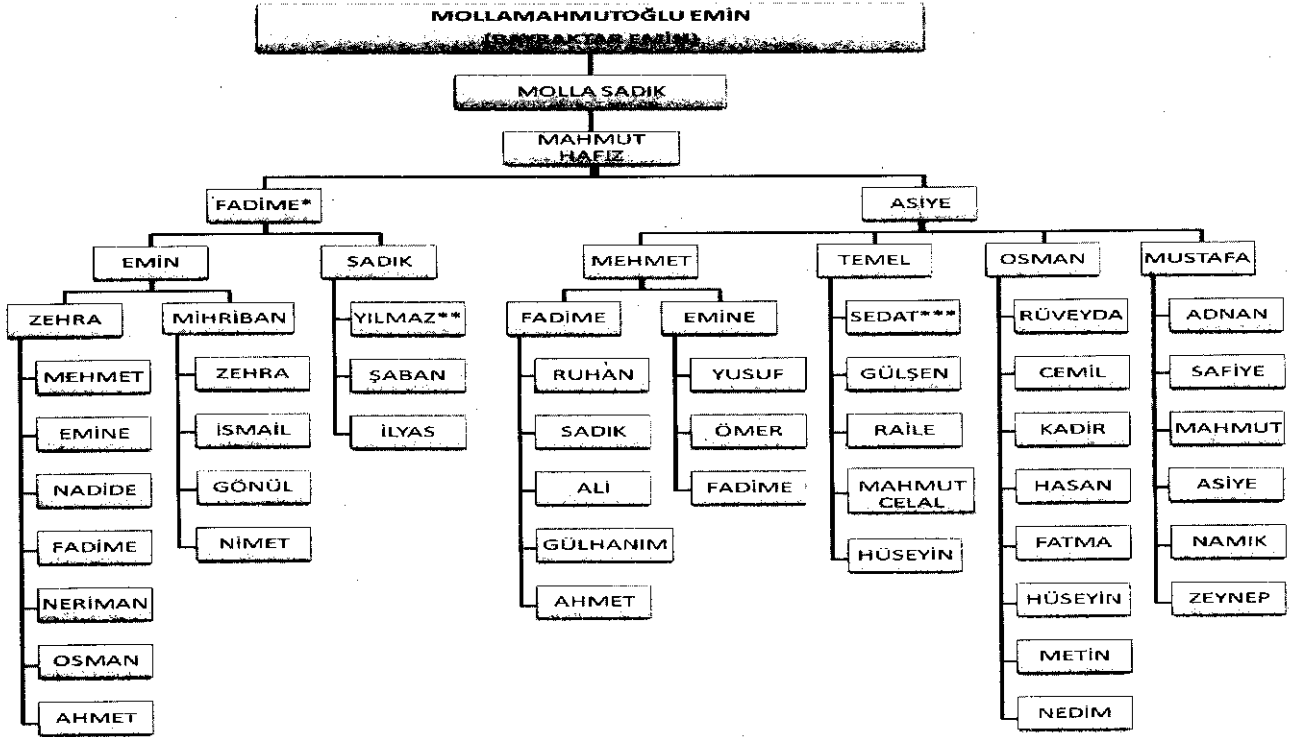
Akgün balıkçılık filosu Gürcistan'ın Poti Limanında

Akdeniz'de orkinos avında yemek hazırlığı

Merhum Emin Akgün'ün oğullarından İsmail Akgün'ün Akçakale'deki balık restoranı.

Bireylerden bazılarının aile içindeki isimleri: *
Gülhanım

** Neci *** Vedat

Mehmet, Temel ve Osman Akgün kardeşlerin nüfus kayıtlarındaki anneleri Mahmut Hafiz'in ilk hanımı Fadime'dir. Bu tasarrufta o yıllarda alınan ve ahali arasında "Yol Vergisi" adlandırılan vergi etkili olmuştur. 6 ve daha fazla çocuğu olanlar bu vergiden muaf tutulmuşlardır. Bu sebeple bu 3 kardeş

babalarının ilk hanımının üzerine kaydedilmişlerdir. Öte yandan bu uygulamadan ötürü aileler o dönemde doğan çocuklarını zaman kaybetmeden nüfusa kaydettirmişlerdir. Bu münasebetle de bu dönem doğumlarının nüfustaki doğum tarihlerinin büyük oranda tam tarihler olduğu görülmektedir.